

Machtsevenwicht

Bij alle veranderingen die het systeem van de Nederlandse loonpolitiek de laatste jaren heeft ondergaan, is één grondkenmerk gebleven: de centralisatie. Het tweede grondkenmerk, georganiseerd overleg in plaats van open strijd, is het meest aangetast. Toch acht een kenner van de materie bij uitnemendheid, Prof. Drs. H. ter Heide 1), die als voorzitter van het NVV ten nauwste betrokken is geweest bij het loonoverleg, het niet onwaarschijnlijk dat na de jaren van toenemende strijd een nieuw machtsevenwicht aan het ontstaan is, waarbij weer meer plaats voor overleg is. De overheersende rol van de overheid bij de vaststelling van de arbeidsvoorwaarden is verzwakt, maar in het centrale akkoord komt duidelijk tot uitdrukking, dat een nauwe band tussen regering en georganiseerd bedrijfsleven nog steeds bestaat.

Ter Heide wijkt in zijn analyse van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse loonpolitiek duidelijk af van het oordeel van sociologen als Peper en Ter Hoeven, die uit de gebeurtenissen gedurende de turbulente jaren 1970-1973 de conclusie trokken dat het loonpolitieke systeem zijn voornaamste grondkenmerken begon te verliezen en dat de arbeidsverhoudingen meer het normale patroon van een volwassen industriële samenleving begonnen aan te nemen, waarin eerder van belangenconflicten sprake is dan van harmonie. De arbeidsverhoudingen veranderen zo snel dat bijna geen theoretisch model lang houdbaar is. De heftige sociale conflicten maakten in 1974 (Machtigingswet) en 1975 (loonmaatregel) abrupt plaats voor een arbeidsrust die haar verklaring vindt in de veranderde economische omstandigheden en het optreden van een kabinet met socialisten.

Ter Heide gaat eigenlijk niet diep in op de vraag waarom er onder deze nieuwe omstandigheden toch geen centraal akkoord tot stand kon komen. Hij signaleert wel, vragenderwijs, een tendens tot terugkeer naar een geleide loonpolitiek, die als zij zich bestendigt, zijn opvatting zou ondergraven dat de rol van de overheid in het loonpolitieke systeem verzwakt zou zijn. Het is naar mijn mening juist het ontbreken van een overeenstemming tussen werkgevers en werknemers over nieuwe, politiek gekleurde, randvoorwaarden voor loonmatiging die herhaaldelijk ingrijpen van de regering onvermijdelijk maakt. Er ontstaat enerzijds een coalitie tussen een vakbeweging die voor inwilliging van vooral haar immateriële eisen steeds meer steun bij de overheid moet zoeken en anderzijds een, zoals Ter Heide opmerkt, „natuurlijk bondgenootschap” tussen kabinet en werkgevers, twee coalities die in

principe strijdig met elkaar zijn en die sneller met elkaar zouden botsen onder een rechtser kabinet.

Ter Heide is van mening dat de gematigde reactie op het gebruik van de loonwet in december 1975 eerder moet worden toegeschreven aan de veranderde politieke constellatie dan aan een grotere overeenstemming over de uitgangspunten van het beleid. Hij ziet, in tegenstelling tot critici als Peper en Scholten, nog steeds een functie voor een typisch instituut van het Nederlandse overlegmodel, als de Sociaal-Economische Raad. Voor de verhoudingen tussen partijen acht hij naast de informatiefunctie vooral de communicatiefunctie erg belangrijk. De mate van harmonie of conflict wordt naar zijn mening hoofdzakelijk bepaald door de machtsverschillen tussen partijen. Hij stelt vast dat in Nederland de machtsverschillen betrekkelijk gering zijn, zodat ook bij divergerende doelstellingen een permanent conflict onwerkbaar en ondoelmatig wordt. Juist in een dergelijke situatie heeft de SER een communicatiefunctie, waarbij de deskundige kroonleden een belangrijke rol kunnen spelen. Conflicten in de SER schrijft hij toe aan het ontbreken van een goed functionerend onderhandelingsinstituut, wat een diskwalificatie inhoudt van de Stichting van de Arbeid.

De aanvaarding van een machtsevenwicht scheidt de basis voor een gestructureerd overleg tussen overheid, werkgevers en werknemers. De SER en de Raad voor de Arbeidsmarkt zijn volgens Ter Heide het best toegerust om de problemen van werkgelegenheid, inflatie, economische groei en inkomensverdeling in hun samenhang te analyseren en tot een oplossing te brengen met behulp van een „overtuigingsstrategie”. De extreem slechte economische omstandigheden, waarbij de loonvorming weer in het middelpunt van de belangstelling staat, maken, zoals Ter Heide terecht opmerkt, een discussie over de vraag bij welk jaarinkomen een gelijkblijvend reëel inkomen moet worden gegarandeerd, onmogelijk. Hij vindt het irreal dat grote groepen werknemers er gedurende lange tijd van jaar tot jaar op achteruit zouden gaan.

A. F. van Zweeden

1) Prof. Drs. H. ter Heide, *Overleg en strijd, recente ontwikkelingen in de Nederlandse loonpolitiek*, Stenfert Kroese, Leiden, 80 blz., f. 15.

Inhoud

<i>A. F. van Zweeden:</i> Machtsevenwicht	565
Column Werkloosheid: aanvaardbaar?, door Drs. W. Siddré	567
<i>A. J. Pol:</i> Het reële promotievoordeel van werknemers (I)	568
<i>Dr. W. Drees jr.:</i> Kind: ding of individu	571
<i>Mevr. R. P. S'Jegers:</i> Inflatie ..... een nationale kwaal vraagt een nationale remedie	573
<i>Dr. M. C. Tideman:</i> Het vakantiepatroon in Europa	575
Fisconomie Progressief roet in het bruiloftseten, door F. C. Wijle	577
Ingezonden Aanvullende kindersubsidie?, door C. P. A. Bakker, met naschrift van Ir. W. E. Bernelot Moens	580
Boekennieuws Dr. W. Weima: Actie en reactie rond de jaarrekening, door Dr. A. J. Bindenga	582
Dr. A. A. Wentink: Sociale planning in de verzorgingsstaat; mogelijkheden en beperkingen, door Drs. H. J. van de Braak	584

Redactie

Commissie van redactie: H. C. Bos, R. Iwema, L. H. Klaassen, H. W. Lambers, P. J. Montagne, J. H. P. Paelinck, A. de Wit.
Redacteur-secretaris: L. Hoffman.
Redactie-medewerkster: Mej. J. Koenen.

Adres: *Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam-3016; kopij voor de redactie: postbus 4224.*

Tel. (010) 14 55 11, toestel 3701.
Bij adreswijziging s.v.p. steeds adresbandje meesturen.

Kopij voor de redactie: *in tweevoud, getypt, dubbele regelafstand, brede marge.*

Abonnementsprijs: *f. 119,60 per kalenderjaar (incl. 4% BTW); studenten f. 78,- (incl. 4% BTW), franco per post voor Nederland, België, Luxemburg, overzeese rijkdelen (zeepost).*

Betaling: *Abonnementen en contributies (na ontvangst van stortings/ giro-acceptkaart) op girorekening no. 122945 t.n.v. Economisch Statistische Berichten te Rotterdam.*

Losse nummers: *Prijs van dit nummer f. 3,- (incl. 4% BTW en portokosten).*
Bestellingen van losse nummers uitsluitend door overmaking van de hierboven vermelde prijs op girorekening no. 122945 t.n.v. Economisch Statistische Berichten te Rotterdam met vermelding van datum en nummer van het gewenste exemplaar.

Abonnementen kunnen ingaan op elke gewenste datum, maar slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Advertentieverkoop:

*Roelants/EPR
Postbus 7021
Den Haag
Telefoon (070) 23 41 03
Telex 33101.*

*Stichting
Het Nederlands Economisch Instituut*

Adres: *Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam-3016; tel. (010) 14 55 11.*

Onderzoekafdelingen:

*Arbeidsmarktonderzoek
Balanced International Growth
Bedrijfs-Economisch Onderzoek
Economisch-Technisch Onderzoek
Vestigingspatronen
Macro-Economisch Onderzoek
Projectstudies Ontwikkelingslanden
Regionaal Onderzoek
Statistisch-Mathematisch Onderzoek
Transport-Economisch Onderzoek*

Weet U waarom er in officiële overheidsstukken zo weinig bronvermeldingen voorkomen? De overheid mag geen reclame voor ESB maken. Helaas!

Hierbij geef ik mij op voor een abonnement op *Economisch Statistische Berichten*.

NAAM: .....

STRAAT: .....

PLAATS: .....

Evt.: no. collegekaart (studentenabonnement): .....

Ingangsdatum: .....

Ongefrankeerd opzenden aan: ESB,
Antwoordnummer 2524
ROTTERDAM

Handtekening:

Werkloosheid: aanvaardbaar?

In de Nota inzake de werkgelegenheid 1) wordt „volledige werkgelegenheid” gedefinieerd als een situatie waarbij iedereen die wil en kan werken daartoe de gelegenheid krijgt. Ik ben niet zo gelukkig met deze definitie. Er komt geen verwijzing in voor naar de hoogte van de beloningsvoet. Een verwijzing daarnaar is nodig om te kunnen vaststellen wie wel en wie niet wil werken bij die beloningsvoet. Het lijkt mij daarom wenselijk om volledige werkgelegenheid te definiëren als een situatie waarbij zij die willen en kunnen werken bij een bepaalde (reële) loonvoet, werk zullen vinden. Er is dan sprake van werkloosheid indien zij die in staat worden geacht én bereid zijn om te werken, tegen de geldende condities geen werk kunnen vinden. Deze definities bevatten subjectieve elementen. Wanneer word je in staat geacht om te kunnen werken? De inhoud van wat passende arbeid is, ligt niet voor eens en altijd vast.

In de Nota wordt kortstondige werkloosheid sociaal aanvaardbaar geacht. Waarschijnlijk pak je dan het merendeel van wat frictie- en seizoenwerkloosheid wordt genoemd. Werkloosheid die langer dan een half jaar duurt, wordt — in de Nota — sociaal onaanvaardbaar geacht. Een flink stuk van die werkloosheid valt onder de noemer van de conjuncturele en structurele werkloosheid. Het huidige beleid is erop gericht om in ieder geval die vormen van werkloosheid zo veel mogelijk terug te dringen.

Soms hoor je geheel andere geluiden. Als ik Brugsma 2) goed heb begrepen, wil hij alle vormen van werkloosheid sociaal aanvaardbaar maken. Hoe kom je op deze gedachte? Men gelooft dat het bestaande instrumentarium om werkloosheid te bestrijden niet meer effectief is, vooral gezien tegen de achtergrond van andere doelstellingen van economische politiek. Zo zouden, om maar wat te noemen, prijsstabiliteit, volledige werkgelegenheid en herstructurering met het oog op de behoeften van de derde wereld met de bestaande receptuur geen simultaan haalbare doelstellingen zijn. Andere instrumenten, zeker in West-Europa minder traditioneel, zoals de plicht tot werken bij een geleide inkomensvorming zijn politiek gezien niet haalbaar. Wie is immers bereid om de vrijheid van beroepskeuze op te offeren?

Vandaar het dilemma, en de vlucht in kreten als het sociaal aanvaardbaar maken van meer vormen van werkloosheid dan nu gebruikelijk is.

Bovenstaande stellingen overtuigen mij niet. Ik geloof niet dat bij een bestedings-bevorderende politiek de produktie zou stuiten tegen „onwrikbare grenzen”. Conjuncturele werkloosheid kan en moet op die wijze wel degelijk worden bestreden. Zoiets absoluuts als onwrikbare grenzen bestaat er niet in de economie. De zogenaamde eindige voorraad grondstoffen is geen voldoende argument om — bij conjuncturele werkloosheid — te pleiten voor een matiging van de produktiegroei. Natuurlijk betekent meer produktie een grotere vraag naar grondstoffen. Maar zullen daarvoor dan ook niet hogere prijzen betaald moeten worden en zullen deze hogere prijzen van grondstoffen dan geen substitutieprocessen op gang brengen? En als de huidige generatie dan zo rotsvast gelooft dat toekomstige generaties de beschikking over grondstoffen erg hoog waarden, laten wij dan de genoemde substitutieprocessen nog wat sneller op gang laten komen door prijzen van grondstoffen met heffingen nog wat te verhogen.

Het sociaal aanvaardbaar maken van werkloosheid is iets waartegen wij ons dienen te verzetten. Er zijn nog talloze nieuwe vormen van betaalde arbeid denkbaar die maatschappelijk zinvol zijn. Het pakket diensten dat voor zieken en ouden van dagen beschikbaar kan worden gesteld, moet worden uitgebreid. Wie doen voor hen de boodschappen? Zij zouden deze diensten zelf moeten betalen uit hogere (overdrachts)inkomens. Die hogere inkomens zullen elders moeten worden gegenereerd, tenzij grote groepen van de werkende beroepsbevolking bereid zouden zijn om daarvoor meer belastingen te betalen. Dat laatste zit er niet in. Daarom is meer produktiegroei gewenst.

Terugdringen van alle vormen van werkloosheid is gewenst; dat is een heel moeilijke opgave, zeker tegen de achtergrond van onze wensen om verdere aantasting van het leefmilieu te voorkomen. Terugdringen van de werkloosheid tot op een nul-niveau immers onmogelijk. Er zullen altijd wel werklozen zijn. „Fine tuning” is gegeven de huidige kennis over economische bewegingsprocessen niet realiseerbaar. Het is daarom van belang om veel aandacht te besteden aan die personen die, ondanks alle pogingen om werkloosheid te bestrijden, werkloos worden. Daarbij dient dan in het bijzonder aandacht te worden geschonken aan de roulering onder de werklozen. De roulering hangt samen met de duur van de werkloosheid en de instroom in het werklozenbestand. Waarom worden oudere personen relatief minder frequent werkloos dan jongeren? Is hier sprake van een „captive-worker”-effect? Willen oudere personen minder frequent werkloos worden uit vrees dat zij lang werkloos zullen blijven? Of worden er onder de oudere personen relatief meer personen op onvrijwillige basis werkloos en hebben zij die ontslagen worden een langere duur van de werkloosheid? Worden jongere personen daarentegen vaker werkloos omdat zij minder gehecht zijn aan hun baan? Kunnen zij zich deze luxe permitteren vanwege de hogere (gezins)inkomens? Of ontstaat de jeugdwerkloosheid omdat bedrijven naar een vermindering van personeel streven door het niet aanvullen van het natuurlijk verloop? Als de kreet „sociaal aanvaardbaar maken van werkloosheid” betrekking heeft op het bevorderen van een grotere roulering onder de werklozen, die er ondanks alle krachtsinspanningen om werkloosheid te vermijden zullen zijn, dan juich ik onderzoek in die richting toe. Als zij die pleiten voor het sociaal aanvaardbaar maken van werkloosheid in feite de doelstelling van volledige werkgelegenheid willen loslaten, dan ben ik hun tegenstander.

W. Sidde

1) Tweede Kamer der Staten-Generaal, zitting 1974-1975, 13318, nr. 2, blz. 42 e.v.
2) In een recent nummer van de *Haagse Post*.

Het reële promotievoordeel van werknemers (I)

A. J. POL

Welke fiscale gevolgen heeft een salarisverhoging? De federatie-belastingconsulent A. J. Pol zal deze vraag in het volgende artikel behandelen. Hij vergelijkt daartoe in eerste instantie de z.g. modale werknemer en iemand met een inkomen dat ruim tweemaal zo hoog is als dat van de modale werknemer. Speciale aandacht krijgen de woon- en studiekosten. Zijn conclusie is dat de kleine man slechts nauwelijks van een promotie profiteert. Het artikel zal in twee afleveringen in ESB worden gepubliceerd.

Aanleiding tot dit artikel is een bijdrage van Mr. C. A. de Kam in ESB van 28 januari 1976. Het lijkt mij gewenst eens te onderzoeken wat de gevolgen zijn voor een werknemer wanneer hij een salarisverhoging krijgt. Men hoort wel eens vertellen dat sommigen er eigenlijk niet beter van worden. Is dat waar? Geldt het voor elke werknemer?

Alvorens de berekening op te stellen, moet men echter wel weten langs welke weg men een bepaald probleem benadert. Ik meen dat het probleem schuilt in de ingewikkeldheid van onze wetgeving, waardoor het voor de leek vrijwel niet mogelijk is om uit te rekenen wat iemand, die bruto een bepaald bedrag verdient, nu eigenlijk beschikbaar heeft voor levensonderhoud en eventueel besparing. Ik koers in de berekening dus aan op het levensonderhoud dat de man met een bepaald bruto-inkomen voor vertering overhoudt. In de verschillende stadia van die berekening ga ik dan na hoeveel procent hij van zijn promotie-opslag tenslotte heeft overgehouden om er beter van te leven of meer van te besparen.

Promotie voor modale werknemers en voor personen met hogere inkomens

In tabel I voer ik twee modale werknemers ten tonele, waarvan de heer A. de modale werknemer van Mr. De Kam is, terwijl zijn collega B, die overigens in dezelfde situatie verkeert, juist f. 1.000 opslag heeft gehad. Het spijt me dat de berekening vrij ingewikkeld is, zodat ik er nog wat toelichting op zal moeten geven. Het eerste probleem dat wij tegenkomen, is, dat voor de inkomstenbelasting — waar deze heren overigens formeel wel niet onder zullen vallen — de kosten van het ziekenfonds ten laste van de belastingplichtige worden gebracht. Dat is op zich zelf niet onverstandig, want wanneer die kosten met eventueel andere ziektekosten een bepaalde grens overschrijden, dan krijgt de belastingplichtige aftrek wegens buitengewone lasten. Die drempel

Tabel I

	Modale werknemer	
	A	B
Bruto-inkomen	f. 23.400	f. 24.400
2,3% pensioenpremie	.. 538	.. 561
Bruto-loon voor premieberekening	f. 22.862	f. 23.839
Inhouding diverse sociale lasten:		
Ziektewet	1,25 %	
WAO	3,05 %	
WW	0,65 %	
tot maximaal f. 2.399	4,95 %	
Inhouding ziekenfonds 4,8% tot maximaal f. 1.270	.. 1.131	.. 1.180
Inhouding AOW/AWW 11,9% tot maximaal f. 4.236	f. 21.731	f. 22.659
Uitbetaald excl. loonbelasting	.. 1.097	.. 1.144
Inkomstenbelasting over:	f. 20.634	f. 21.515
Bruto-loon voor premieberekening	.. 2.720	.. 2.836
Inhouding sociale lasten en AOW/AWW	f. 17.914	f. 18.679
Bijstelling 4,8% premiedeel van werkgever voor ziekenfonds	f. 22.862	f. 23.839
4% aftrekbare kosten tot	.. 3.851	.. 4.016
Reiskosten forfait	f. 19.011	f. 19.823
Belastbaar bedrag	.. 1.097	.. 1.144
Inkomstenbelasting 4-2 kinderen	f. 20.108	f. 20.967
Uitbetaald excl. loonbelasting	.. 950	.. 950
Inkomstenbelasting	f. 19.158	f. 20.017
Kinderbijslag I dubbel kind	f. 2.118	f. 2.341
Werkelijke reiskosten	f. 17.914	f. 18.679
Beschikbaar voor levensonderhoud na betaling ziektekosten	.. 2.118	.. 2.341
Huur, stel f. 300 per maand	f. 15.796	f. 16.338
Huursubsidie	.. 1.813	.. 1.813
Beschikbaar na huurbetaling	f. 17.609	f. 18.151
Huurkosten	.. 250	.. 250
Beschikbaar voor levensonderhoud na betaling huurkosten	f. 17.359	f. 17.901
Huur, stel f. 300 per maand	.. 3.600	.. 3.600
Beschikbaar na huurbetaling	f. 13.759	f. 14.301
Huursubsidie	.. 420	.. 300
Beschikbaar na huurbetaling	f. 14.179	f. 14.601

is erop gebaseerd dat de totale normale ziekenfondspremie die drempel niet doet overschrijden. De fiscus trekt van het bruto-inkomen de ingehouden premie voor het ziekenfonds (het werknemersdeel) dus niet af, neen, het (even grote) werkgeversdeel wordt erbij geteld.

Een ander probleem vormen de aftrekbare kosten. Bij wetsfictie worden die gesteld op 4% van het inkomen, doch in ieder geval op f. 800, tenzij men kan aantonen dat de kosten hoger waren. Voor deze berekeningen neem ik aan dat er in het geheel geen aftrekbare kosten zijn gemaakt.

Een andere fictie is het reiskosten forfait. Iedereen, zelfs al heeft hij kantoor aan huis, kan ten minste f. 150 aftrekken voor reiskosten van huis naar werk. Die f. 150 is in de praktijk echter te laag en dus heb ik in de berekening opgenomen dat er meer reiskosten worden gemaakt dan het forfait aangeeft. Op zich zelf wordt dus feitelijk nog altijd te weinig inkomstenbelasting geheven, omdat er in ons geval geen sprake was van aftrekbare kosten. Dit heeft de fiscale wetgever echter eenvoudigheidshalve ingevoerd en daar zullen wij dus rustig van profiteren.

Wanneer de modale werknemer en zijn collega de inkomstenbelasting en de ziektekosten hebben betaald, ontstaat voor A een voor levensonderhoud beschikbaar bedrag van f. 17.359. Voor B wordt dat f. 17.901. B verdient dus netto f. 542 meer dan A, doch bruto was zijn meerdere verdienste f. 1.000. Daarvan is dus slechts 54,2% overgebleven.

Verder veronderstel ik dat de modale werknemer in een huis woont dat hem f. 300 per maand aan huur kost. De huursubsidie wordt lager naarmate het belastbaar inkomen hoger wordt en daardoor betaalt A per saldo minder huur dan B. Bereken ik het voordeel dat B heeft ten opzichte van A in dit stadium, dan houdt B slechts 42,2% van zijn bruto-opslag over.

In tabel 2 introduceer ik een hoger gesalarieerd medewerker met een collega die eveneens opslag heeft gekregen. Het lijkt mij voor het maken van vergelijkende cijfermatige opstellingen noodzakelijk dat men alles in de goede verhoudingen toepast. Dus liet ik de collega van deze medewerker 24.400/23.400 x f. 50.000 of f. 52.137 verdienen.

Tabel 2

	Hoger gesalarieerde medewerker	
	A	B
Bruto-inkomen	f. 50.000	f. 52.137
8,08% pensioenpremie	.. 4.042	.. 4.324
Bruto-loon voor premieberekening	f. 45.958	f. 47.813
Inhouding sociale lasten 4,95% tot maximaal f. 2.399	.. 2.274	.. 2.366
Inhouding AOW/AWW tot maximaal	f. 43.684 .. 4.236	f. 45.447 .. 4.236
Uitbetaald excl. loonbelasting	<u>f. 39.448</u>	<u>f. 41.211</u>
Inkomstenbelasting over:		
Bruto-loon voor premieberekening	f. 45.958	f. 47.813
Inhouding sociale lasten en AOW/AWW	.. 6.510	.. 6.602
	<u>f. 39.448</u>	<u>f. 41.211</u>
4% aftrekbare kosten tot	f. 800	
Reiskosten forfait	.. 150	
	.. 950	.. 950
Belastbaar bedrag	<u>f. 38.498</u>	<u>f. 40.261</u>
Inkomstenbelasting 4-2 kinderen	<u>f. 8.770</u>	<u>f. 9.607</u>
Uitbetaald excl. loonbelasting	f. 39.448	f. 41.211
Inkomstenbelasting	.. 8.770	.. 9.607
	f. 30.678	f. 31.604
Kinderbijslag 1 dubbel kind	.. 1.813	.. 1.813
	f. 32.491	f. 33.417
Werkelijke reiskosten	.. 250	.. 250
	f. 32.241	f. 33.167
Particuliere ziektekostenverzekering + huisarts stel 1,25 x maximale ziekenfondspremie: 1,25 x 9,6% van f. 26.462 = ...	.. 3.175	.. 3.175
Beschikbaar voor levensonderhoud na betaling van ziektekosten	f. 29.066	f. 29.992
Huur, stel 20,74%	.. 6.027	.. 6.027
Beschikbaar na huurbetaling	<u>f. 23.039</u>	<u>f. 23.965</u>

Wij stuiten dan echter op een zeer belangrijk probleem en dat heeft te maken met het pensioen.

Het bruto-inkomen van de modale werknemer was f. 23.400

Als hij 70% ouderdomspensioen krijgt, heeft hij, naar zich thans laat aanzien, recht op een ouderdomspensioen van f. 16.380

Hierop komt echter in mindering de AOW-uitkering, die per 1 januari 1976 kan worden gesteld op „ 13.521

zodat de werkgever nog slechts een pensioenrecht moet dekken van f. 2.859

Voor deze dekking draagt de werknemer f. 538 of 18,82% van de dekking bij. Opgemerkt moet verder nog worden dat de AOW-uitkering 82,55% van het totale ouderdomspensioen omvat en welvaartsvast is. Slechts 17,45% van het ouderdomspensioen is mogelijk niet welvaartsvast. Het ligt eraan welke kansen de werkgever ziet en welke mogelijkheden de fiscale wet die werkgever biedt om ook die 17,45% nog waardevast te maken. Het zal wel niet te realiseren zijn het ook nog welvaartsvast te maken. De modale werknemer heeft echter een nagenoeg geheel welvaartsvast pensioen.

Bij de stafmedewerker met zijn bruto-inkomen van f. 50.000

zou het ouderdomspensioen eveneens 70% behoren te bedragen of f. 35.000

Ook hierop komt de AOW in mindering „ 13.521

zodat de werkgever voor hem een pensioenrecht moet dekken van f. 21.479

Het is billijk dat de werknemer daarvoor ook een bijdrage van 18,82% levert. Dat is dan echter f. 4.042 of rond 8,08% van het salaris. Het is zeer wel mogelijk dat deze medewerker een niet zo hoge bijdrage aan het pensioenfonds betaalt, doch dan zal dat teruggevonden moeten worden in de hoogte van zijn bruto-salaris en om ze beiden gelijk te stellen, heb ik dus aangenomen dat hij voor zijn pensioen naar verhouding evenveel bijdraagt als de modale werknemer het voor diens pensioen deed. Verder valt nog op te merken dat bij de hoger gesalarieerde medewerker de AOW-uitkering slechts 38,63% van het totale ouderdomspensioen omvat en dat dus verreweg het grootste gedeelte van zijn pensioen niet gegarandeerd welvaartsvast is. Het zal voor de werkgever bijzonder moeilijk zijn om dit toch nog redelijk inflatiebestendig te houden. Ofschoon beide categorieën werknemers aan de werkgever een even groot percentage van de te dekken aanspraak betalen, kan de hoger gesalarieerde medewerker eerder dan de modale werknemer verwachten dat zijn pensioen de inflatie niet zal kunnen bijhouden.

Bij de modale werknemer hadden wij in de berekening van het inkomen de ziekenfondspremie verwerkt. Bij de stafmedewerker is dat niet het geval. Hij moet zijn ziektekosten zelf dragen en ik heb aangenomen dat die kosten 1,25 x de maximale premie voor het ziekenfonds zouden bedragen. Ik moet aannemen dat er dan nog altijd sprake is van derdeklasverpleging in ziekenhuizen en dat ook hoger gesalarieerde medewerkers daarmee genoegen nemen. Nu blijkt, dat het voordeel dat de collega met promotie had ten aanzien van de oorspronkelijke stafmedewerker f. 926 bedraagt en dat is 43,3% van de opslag van f. 2.137.

Een volgend probleem wordt gevormd door de huur. Men kan vanzelfsprekend van de modale werknemer en diens collega aannemen dat zij na de promotie nog niet direct zijn verhuisd en dus in een gelijkwaardig huis zijn blijven wonen. Van de hoger gesalarieerde medewerker moet men echter aannemen dat deze wel een duurder huis zal bewonen. Hoeveel mag deze voor huur in aanmerking nemen? De eigenlijke huur ad f. 3.600, die de modale werknemer betaalde, was 20,74% van het bedrag aan levensonderhoud, waaruit die huur moest worden betaald ad f. 17.359. Ik heb aangenomen dat de hoger gesalarieerde medewerker en zijn collega dus in een huis wonen dat f. 6.027 aan huur kost. Zij krijgen echter geen huursubsidie meer en omdat zij dezelfde

huur betalen, wordt het voordeel van de collega niet groter of kleiner en blijft het netto-resultaat van zijn opslag dus 43,3%.

Studiekosten

Thans moeten wij nog rekening houden met de studiekosten die de werknemers moeten betalen voor hun kinderen. Deze kosten worden immers maatschappelijk zo belangrijk geacht, dat subsidiëring plaatsvindt. Tot nu toe heb ik in de berekeningen aangenomen dat sprake was van een dubbel geteld kind. Ik neem aan dat het een opleiding voor het hoger beroepsonderwijs volgt en zie dan in de normen voor het studiejaar 1975/1976 dat de norm voor de kosten van zo'n kind f. 5.120 bedraagt. De medewerkers, die f. 50.000 of meer verdienen, vallen buiten elke suppletie en zullen de studiekosten dus zelf moeten dragen. Bij de modale werknemers is het anders (zie tabel 3).

Tabel 3

	Modale werknemer	
	A	B
Hun belastbaar inkomen was	f. 19.158	f. 20.017
Af: Bijdrage — vrije voet	.. 15.050	.. 15.050
Meer-inkomen	f. 4.108	f. 4.967
Ouderlijke bijdrage 43%	f. 1.767	f. 2.135
Norm	.. 5.120	.. 5.120
Studietoelage	f. 3.353	f. 2.985

De fiscus zal zich echter afvragen hoeveel de totale kosten van het kind in werkelijkheid bedroegen. Bij de modale werknemer was na huurbetaling voor het gezin f. 14.179 beschikbaar. Dat gezin bestond uit drie personen. Als het kind inderdaad f. 5.120 kostte, dan zou dat meer dan 1/3 deel van de totale kosten van levensonderhoud hebben gevergd. Het scheelt niet veel en dus kan de Inspecteur dat nu nog wel aannemen. Later voer ik echter werknemers ten tonele die minder verdienen en dan zal de fiscus — naar ik yrees — moeten stellen dat de werkelijke kosten, die aan het kind ten koste worden gelegd, niet hoger zullen zijn dan 1/3 deel van het voor levensonderhoud beschikbare bedrag.

Bij de hogere inkomens echter, zal het anders liggen. Daar zullen de werkelijke kosten hoger worden dan de norm voor het vaststellen van de studietoelage. Voor die gevallen neem ik aan dat de werkelijke kosten minimaal 1/6 van de voor verbetering beschikbare bedragen zullen zijn (zie tabel 4).

Tabel 4

	Modale werknemer	
	A	B
Na betaling van de huur was volgens tabel 1 beschikbaar	f. 14.179	f. 14.601
Werkelijke kosten van het kind f. 5.120 echter tot maximaal 1/3 of	.. 4.726	.. 4.867
Studietoelage	f. 9.453	f. 9.734
.....	.. 3.353	.. 2.985
Beschikbaar na studietoelage	f. 12.806	f. 12.719

Van de werkelijke kosten wordt nu echter minder dan de helft door de ouders betaald. Van dubbele kinderaf trek (en kinderbijslag) is nu dus geen sprake meer. Enkelvoudige kinderaf trek is mogelijk als de ouder het kind in belangrijke

mate onderhoudt. Daarvan is sprake wanneer voor het kind f.38 per week wordt besteed. Dat komt neer op f.1.976. Geen van beide werknemers doen dat. Zij krijgen dus geen kinder-af trek voor de inkomstenbelasting en evenmin kinderbijslag. Het is immers de bedoeling van de wetgever dat de ouders althans f.1.976 voor eigen rekening aan het kind ten koste leggen. Zouden zij dat niet doen en toch kinderbijslag krijgen, dan zou het kind hen niets kosten. Wij rekenen dus weer verder (zie tabel 5).

Tabel 5

	Modale werknemer	
	A	B
Beschikbaar levensonderhoud na studietoelage	f. 12.806	f. 12.719
Af: correctie kinderbijslag	.. 1.813	.. 1.813
.....	f. 10.993	f. 10.906
Af: correctie inkomstenbelasting tot 0 kinderen	.. 346	.. 346
Beschikbaar na studiekosten	f. 10.647	f. 10.560
	- 0,87%	

Nu blijkt dat het voordeel dat B had van aanvankelijk f.1.000, is veranderd in een nadeel van f.87! Dat komt met name door de verwickelingen van de studiebeurs. Dat is bij mijn weten nog nooit zo opgezet. In de praktijk komt het probleem vermoedelijk ook niet naar voren. Onze werknemers zullen ongetwijfeld kinderaf trek claimen voor de loonbelasting. Zij krijgen geen aanslag inkomstenbelasting en dus zijn zij afhankelijk van de vraag of een controleur Loonbelasting iets opmerkt; en dat zal wel niet het geval zijn. Ook de kinderbijslaglijst zal wel niet tot opmerkingen aanleiding geven en dus kunnen wij in de praktijk aannemen dat de correcties niet plaatsvinden.

Dus blijft het bedrag dat A beschikbaar heeft voor levensonderhoud f. 12.806 en het bedrag dat B beschikbaar heeft .. 12.719 of toch f. 87

minder dan hij netto overhield voor zijn promotie!

Bij de hoger gesalarieerde medewerkers is de zaak eenvoudiger. Beiden betalen een even groot bedrag aan studiekosten, namelijk f.5.120 en het voordeel van de man met promotie blijft altijd nog 43,3% ten opzichte van de man zonder promotie.

Het probleem schijnt dus niet zozeer te zitten in de hoogte van het inkomen als wel in de laagte ervan. Doordat de modale werknemer een laag inkomen heeft, valt hij bij verschillende regelingen, die buiten de belastingwetgeving om lopen, doch die wel aan het belastbare inkomen worden gekoppeld, in de categorie, waar degene die iets meer verdient toch altijd weer iets minder krijgt. Toen er in de berekeningen nog geen sprake was van huursubsidies en studietoelagen bleek de promotie van de modale werknemer 54,2% van de bruto-salarisopslag te bedragen, terwijl die bij de hoger gesalarieerde medewerker slechts 43,3% was. Dit is een resultaat, dat in zekere mate bevredigend genoemd kan worden. Immers, de kleine man profiteert sterker van de promotie dan de grote man. Wanneer de kleine man echter zo klein is dat de promotie hem een belangrijk gedeelte van zijn huursubsidie laat verliezen en hem bovendien ook nog een flink stuk in de studiefinanciering van zijn kinderen scheelt, dan blijft er van zijn voordeel blijkbaar niets meer over.

Op de gevolgen van dit verschijnsel zal in de volgende aflevering worden ingegaan.

A. J. Pol

**Indien u niet álles op economisch gebied kunt lezen,
dan kunt u ESB onmogelijk missen.**

Kind: ding of individu

DR. W. DREES JR

Er zijn verschillende mogelijkheden om een kinderbijslag- en aftrekregeling te realiseren. Volgens haar ontwerp-verkiezingsprogramma wil de PvdA de huidige regeling vervangen door één waarbij het bedrag per kind daalt naarmate het inkomen van de ouders hoger is. Dr. W. Drees, fractie-voorzitter van DS'70, gaat uitvoerig op dit voorstel in. Hij vindt het een ondoordacht voorstel dat tot absurde gevolgen leidt omdat het een kind niet als een individu met eigen rechten behandelt, maar als een „ding” van zijn ouders en omdat het onvoldoende rekening houdt met het behoefte-element.

De PvdA-programma's

Van de sociale verzekeringen is de kinderbijslag de minst aanvaarde. De negatieve houding berust op het gevoelen dat het hier *niet* zou gaan om een voor verzekering vatbaar risico (aangezien de „calamiteit” slechts intreedt als de ontvanger van kinderbijslag het ontstaan van het kind heeft gewild).

De discussie over de kinderbijslag is weer opgelaaid. Begin van dit jaar zei premier Den Uyl, dat een mogelijke bezuiniging zou zijn om kinderbijslag (en kinderaftrek) af te schaffen voor ouders boven een zeker inkomen. Het recente conceptverkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid stelt voor: „Het systeem van kinderbijslag en kinderaftrek wordt vervangen door één toeslag. De toeslag neemt af naarmate het inkomen hoger is en eindigt boven een bepaalde inkomensgrens”. Het alternatieve programma van minister Duisenberg stelt hetzelfde voor („Het systeem van kinderbijslag en kinderaftrek wordt vervangen door één toeslag, die afneemt naarmate het inkomen hoger is”, *Socialisme en Democratie*, mei 1976, blz. 220).

Ontwerp Kinder Toelage Stelsel

Verondersteld wordt dat Den Uyl zijn voorstel ontleende aan Prof. Halberstadt (zie bijv. het artikel, Bij minder kinderbijslag past hoger belastingaftrek, C. P. A. Beehker, *de Volkskrant*, 1 mei 1976). Halberstadt en De Kam hebben een rapport voor het congres van International Fiscal Association te Jeruzalem gepubliceerd in januari 1976, getiteld *Tax expenditures as an instrument for achievement of government goals*. Hierin wordt kinderaftrek behandeld als een soort overheidsuitgaaf verricht via het belastingstelsel, evenals bijv. de investeringsaftrek als een overheidsuitgaaf via de fiscale zijde van het budget kan worden gezien. Halberstadt en De Kam behandelen de kinderaftrek *niet* als

een noodzakelijk element van een belasting naar draagkracht — een belastingvrije som zoals ook een echtpaar een grotere belastingvrije som heeft dan een alleenstaande —, maar als een element dat afwijkt van de structuur van de inkomensbelasting. Op blz. 8 van hun rapport stellen zij: „One of the main reasons for taking this view is, that the community gives financial assistance to parents with dependent children in various ways, among others in the form of an extra deduction in the personal income tax”.

Deze gedachtengang wordt toegelicht in een artikel van Dr. Ir. T. de Vries en Mr. C. A. de Kam in het *Weekblad voor Fiscaal Recht* (11 maart 1976, Een kindertoelagestelsel KITS) en in hun antwoord aan C. P. A. Bakker in dat blad (15 april 1976). Zij pleiten voor invoering van een nieuw Kinder Toelage Stelsel, gekenmerkt door de volgende elementen:

- a. afschaffing van kinderaftrek en kinderbijslag;
- b. invoering van een kindertoelage die slechts afhankelijk is van aantal (rangnummer) van de kinderen;
- c. belastbaarheid van deze toelage;
- d. inkomstenstrekkers met een bruto inkomen van ongeveer f. 25.000 per jaar of minder gaan er *niet* op achteruit.

Een gevolg van de belastbaarheid van de kindertoelage is dat de *netto* toelage lager is naarmate het inkomen van de ouders hoger is, in gulden (uiteraard nog lager in procenten). Dit komt overeen met het voorstel van Duisenberg.

Wat is het argument voor de PvdA-voorstellen? Dit is te vinden in het antwoord van De Vries en De Kam aan C. P. A. Bakker (blz. 348). Zij omschrijven het huidige stelsel van bijslag en kinderaftrek als „financiële bijstand ten laste van de algemene middelen” of „inkomenssubsidies via fiscale kinderaftrek of krachtens de vigerende kinderbijslagregelingen” en stellen vervolgens de vraag „of het bezit van kinderen op zich zelf voldoende grond vormt voor algemene gezinssubsidies ten laste van de publieke fondsen. De ontwikkeling van de medische wetenschap heeft er onder meer toe geleid, dat het krijgen van kinderen momenteel veel meer dan tot voor kort het karakter heeft van een vrijwillige bestedingsbeslissing, die in feite op één lijn staat met de aanschaf van een automobiel of chroomstalen Amerikaanse keuken. Is er onder deze omstandigheden nog reden kinderbezit fiscaal en via directe inkomenssubsidies te faciliteren, indien het gezinsinkomen overigens voldoende armslag biedt? En in geval men de financiële overheidssteun ten gunste van gezinnen met kinderen niet geleidelijk geheel wil afbouwen met het stijgen van het inkomen, ligt het toch in ieder geval voor de hand een stelsel te overwegen dat — anders dan de huidige KBA-regeling — in procenten én gulden de meeste baten oplevert voor lagere inkomens”.

Het kind: consumptie-object of sociaal subject

De Vries en De Kam noemen derhalve als argument dat „het krijgen van kinderen ..... het karakter heeft van een vrij-

willige bestedingsbeslissing, die .... (gelijk) staat met de aanschaf van een automobiel!"

Kinderen, jonge mensen, worden hier uitsluitend gezien vanuit de ouders. Dat kinderen zelfstandige rechten behoren te hebben (en krachtens het Burgerlijk Wetboek hebben) wordt verwaarloosd. Interessant is de tegenstrijdigheid in het concept-verkiezingsprogramma van de Partij van de Arbeid. Het voorstel inzake kindertoelagen is geïnspireerd door Halberstadt-De Vries-De Kam. Maar in hoofdstuk V stelt dat programma: „Aan minderjarigen worden rechten gegeven, die met het vorderen van de leeftijd toenemen”. Hoofdstuk I onder A 3 stelt (n.b. vlak voor het voorstel inzake dalende kindertoelagen): „Uitgaande van het draagkrachtbeginsel en van verantwoorde maxima, moet het individu (mijn cursivering, W.D.) en niet langer het gezin uitgangspunt van de sociale wetgeving worden”. Dus rechten voor het kind, *los* van het inkomen van de ouder(s)!

De PvdA verwacht de beslissing van de ouders om kinderen te krijgen én de positie van een eenmaal geboren kind. Het kan zijn dat de beslissing inzake kindertal verwant is geworden aan de beslissing inzake aanschaf van een auto, zodat hogere inkomensgroepen meer kinderen zullen wensen dan lagere inkomensgroepen.

Hoe het geboorte-patroon ook is, hoe men ook kan stellen dat ouders beslissen over hun kindertal en derhalve géén aanspraak kunnen maken op „verzekering” — want verzekering betreft slechts risico's die tégen de wil van de verzekerde optreden — voor het kind is zijn (haar) geboorte een gebeurtenis die buiten zijn wil plaatsvindt. Daarom geeft geboorte volgens de Nederlandse morele en juridische opvattingen aanspraak op rechten, op bescherming, op verzekering van enig redelijk inkomen.

Draagkrachtbeginsel

Het PvdA-programma spreekt over het „draagkrachtbeginsel”. Nu is één van de centrale elementen van het begrip draagkracht dat bij het bezien van het inkomen van een kostwinner (van een gezin) gelet wordt op het *aantal* mensen dat van dit inkomen moet leven. Halberstadt en De Kam zijn er volkomen naast als zij stellen dat het feit dat de belastingvrije som verband houdt met het aantal kinderen afwijkt van de fundamentele structuur van de inkomstenbelasting. Het gaat hier *niet* om een soort aftrekpost, nee, belastingheffing kan pas een aanvang nemen bóven een redelijke belastingvrije som!

Hierop is in tal van reacties op de PvdA-voorstellen gewezen, ik noem C. P. A. Beehker (*de Volkskrant* van 1 mei 1976), C. P. A. Bakker in *Weekblad voor Fiscaal Recht* (15 april 1976), schrijvers in *Het Financieel Dagblad* en naar mijn indruk ook staatssecretaris Van Rooyen (*De Werkgever*, 12 februari 1976). Het is bijv. zo dat als iemand andere familielieden dan kinderen onderhoudt hij (zij) dit van zijn (haar) belastbaar inkomen kan aftrekken (buitengewone last). De PvdA wil die aftrek echter laten vervallen als het om eigen kinderen gaat!

Het begrip inkomen

Essentieel bij de discussie over inkomensverdeling is welk begrip inkomen men hanteert. Het maakt bijv. verschil of men spreekt over jaarinkomens of over inkomen in een andere periode (denk bijv. aan versluierde pensioenrechten), of men spreekt over inkomen van mensen die weinig of geen beroepsmatige arbeid uitoefenen (vele vrouwen en kinderen hebben een zeer laag of nihil inkomen), of over kostwinners, of men inkomen deelt door het aantal gezinsleden of niet.

De Vries en De Kam stellen in hun artikel van 11 maart (blz. 242) dat hun voorstel „inkomens-nivellerend” werkt, waarbij de modale werknemer er iets op achteruitgaat en „de hoge inkomens flink” achteruitgaan. Hierbij wordt het

begrip „hoog inkomen” gebaseerd op het inkomen van de kostwinner zonder rekening te houden met het aantal personen dat van dit inkomen moet rondkomen. Een leraar met zes kinderen heeft geringere bestedingsmogelijkheden dan een ongehuwde onderwijzer wanneer de kinderbijslag en de kinderaftrek verdwijnen. De Vries en De Kam vergelijken uitsluitend fiscale (kostwinners)inkomens en vergeten werkelijke sociale maatstaven waarin met *behoefte* rekening wordt gehouden. De voorstellen van hen en van het PvdA-programma zijn asociaal. Zij zien slechts naar volwassen kostwinners en behandelen jonge Nederlanders als object, als consumptiegoed, en *niet* als mensen met eigen behoeften.

De drie basis-stelsels

Er zijn drie hoofdopvattingen over kinderbijslag-kinderaftrek denkbaar.

1. Een hoger bedrag per kind naarmate de ouder meer verdient. Dit is de gedachte van een „standesgemäss inkomen”, waarbij gemeend wordt dat een kind „recht” heeft om op te groeien op een bestedingspeil dat overeenkomt met dat van zijn onmiddellijke omgeving.

2. Een gelijk bedrag per kind, eventueel afhankelijk van „rangnummer”, maar onafhankelijk van het inkomen van de ouders. Dat is bij kinderbijslag geheel en bij kinderaftrek vrijwel het Nederlandse stelsel. Het betekent erkenning van eigen behoeften van het kind. Het leidt ertoe, dat ouders met verschil in bruto verdiend inkomen dichter bij elkaar staan in bestedingsmogelijkheid naarmate hun kindertal groter is. Een leraar met vier kinderen en een onderwijzer met vier kinderen staan dicht bij elkaar in inkomen-per-gezinlid dan een leraarsechtpaar en een onderwijzerechtpaar zonder kinderen. Een ongehuwde bankdirecteur heeft een veel hoger besteedbaar inkomen dan zijn ongehuwde portier, een bankdirecteur met zes kinderen komt al wat dicht bij de buurt van een portier met zes kinderen.

3. Een bedrag per kind dat daalt naarmate het inkomen van de ouder(s) hoger is. Dat is het hier besproken voorstel. Het derde stelsel is buitengewoon óndoordacht en leidt tot absurde gevolgen.

Uitvoering

In Nederland heeft een stelsel à la PvdA bestaan, namelijk in het begin van de jaren zestig, op verzoek van de VVD, toen de Algemene Kinderbijslagverzekering (volksverzekering) aanvankelijk een (negatieve) band legde met het inkomen van de ouder. Dit leidde tot zodanige problemen dat elke relatie met het inkomen van de ouder spoedig is afgeschaft.

Een element dat administratief lastig is, is de variatie in inkomen, door overwerk, verhuur van kamers, bijverdiensten. Hoe wordt voorts gehandeld met inkomen van de vrouw (moeder), inkomen van inwonende broers of zussen, inkomen van het kind zelf (vakantiewerk, rente op spaarbankboekje). Een element dat van groter betekenis is, is de toename van de publiekrechtelijke inhoudingen.

Tijdens het debat in de Tweede Kamer over de *Nota inkomensbeleid* van minister Boersma is een motie-Drees aangenomen inzake betere coördinatie van publiekrechtelijke inhoudingen. Tot nu toe is het zo dat elke minister (of staatssecretaris, denk bijv. aan Van Dam) heffingen of subsidies naar inkomen invoert, die te zamen tot extreem hoge percentages van inhouding leiden. Zo was enkele jaren de marginale belasting op inkomen van bejaarden te zamen met de marginale toename van premie voor ziekenfonds zo, dat de som hiervan voor sommige inkomensgebieden boven de 100% lag. Een AOW-er met een eigen pensioentje hield minder over dan een AOW-er zonder andere inkomsten. Ook thans is het totaal van belasting, premie, derving van huursubsidie e.d. zo hoog dat het vaak totaal onaantrekkelijk is om meer te gaan verdienen, een kamer te verhuuren e.d.

Inflatie... een nationale kwaal vraagt een nationale remedie

R. P. S'JEGERS

In dit artikel gaat mev. R. P. S'Jegers, licentiaat in de economische wetenschappen en wetenschappelijk medewerkster aan de Vrije Universiteit Brussel, na in hoeverre voor België een loonkostenstijging een bijdrage levert aan de stijging van het prijsniveau. Hiertoe wordt voor verschillende sectoren onderzocht of de produktiviteitsstijging bij de loononderhandelingen een belangrijke rol speelt. Daar de nijverheid de rol van „wage-leader” speelt, worden de loonstijgingen in de dienstensector, waar nauwelijks sprake is van enige produktiviteitsstijging, geheel doorberekend in de prijzen. De schrijfster pleit daarom voor een z.g. solidariteitsfonds, gevoed door sectoren met een hoge produktiviteitsstijging, waarmee loonstijgingen in de sector waar zich weinig of geen produktiviteitsstijging voordoet, gefinancierd kunnen worden.

Inleiding

Als ruwe vuistregel kan men stellen dat, zolang de procentuele loonstijging gelijke tred houdt met de procentuele toename der arbeidsproduktiviteit, de genoemde loonstijging geen invloed op het prijsniveau zal uitoefenen. Eventuele toch opduikende prijsstijgingen zouden dan — en zeker in een open economie als de Belgische — kunnen worden toegeschreven aan gestegen invoerprijzen van grondstoffen, half-fabrikaten en kapitaalgoederen.

Dat vooral de laatste jaren naar het argument van de geïmporteerde inflatie wordt gegrepen, is misschien een begrijpe-

Het voorstel van de PvdA zou een nieuwe inhouding toevoegen voor mensen met kinderen. Zouden zij promotie maken, overwerk gaan verrichten, een prijs in een loterij winnen, een boek publiceren of een kamer verhuuren, dan zouden zij niet alleen meer belasting en premie moeten gaan betalen, maar ook kinderbijslag derven. Een raar soort „nivellering” die *niets* te maken heeft met nivellering van bruto inkomens, noch met nivellering van netto inkomens per-gezinlid, maar een aparte strafsancie zou inhouden voor mensen met kinderen als zij meer gaan verdienen dan het minimumloon.

De oude socialistische gedachte om bij inkomensbeleid in hoge mate rekening te houden met de behoeften is bij de huidige PvdA verdwenen.

W. Drees

lijke reactie; toch hopen we hieronder aan te tonen dat we de redenen voor de inflatoire prijsevolutie in de eerste plaats bij ons zelf moeten zoeken. Er zal tevens blijken dat een efficiënte inflatiebestrijding gepaard zal moeten gaan met een fundamentele wijziging in onze sociale politiek. We beperken ons onderzoek tot de Belgische situatie, doch een vluchtige verkenning van Nederlandse en Westduitse gegevens vertoonden een soortgelijk beeld.

Nijverheid

Voorop zij gesteld dat werkgevers en werknemers, waarbij we ons allereerst tot de nijverheid beperken, het loon vanuit een andere optiek beschouwen. De werkgever vergelijkt de uitbetaalde lonen met de opbrengst van zijn produkt: de werknemer daarentegen vergelijkt zijn ontvangen loon met de kosten voor het levensonderhoud. Aldus verkrijgen we het reële loon voor de werkgever door het loon te defleren met de prijsindex van zijn produkt, terwijl we voor de werknemer moeten defleren met de prijsindex van de gezinsconsumptie (zie tabel 1).

Tabel 1

Jaar	1 Index van het bruto- uurloon in de nijver- heid a)	2 Index van de groot- handelspri- zen in de nijverheid b)	3 Prijnsindex van de gez- inscon- sumptie a)	4 Reëel loon werkgever (1 : 2)	5 Reëel loon werknemer (1 : 3)	6 Index arbeidspro- duktiviteit in de nij- verheid c)
1962	100	100	100	100	100	100
1963	109,2	101,6	102,1	107,5	106,6	107,1
1964	120,2	106,9	106,4	112,4	113,0	112,7
1965	131,2	107,4	110,2	122,0	119,1	121,2
1966	143,1	109,4	115,4	130,8	124,0	127,4
1967	153,2	108,0	118,7	141,9	129,1	133,6
1968	160,6	108,6	121,9	147,9	131,7	147,7
1969	175,2	113,1	126,5	154,9	138,5	161,6
1970	195,4	119,3	131,4	163,8	148,7	165,8
1971	220,2	119,8	137,1	183,8	160,6	176,2
1972	249,5	124,3	144,6	200,7	172,5	196,3
1973	291,7	137,2	154,6	212,6	188,7	217,5
1974	265,9	164,6	174,3	222,3	209,9	229,8

a) Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, *Statistisch tijdschrift*.

b) Bron: Ministerie van Economische Zaken, *Tijdschrift van de Nationale Bank van België*.

c) Bron: IRES (Leuven) $\left(\frac{\text{produktie}}{\text{tewerkstelling}} \times \text{arbeidsduur} \right)$.

Daar — zoals hieronder zal worden verklaard — de prijsindex der gezinsconsumptie sneller is gestegen dan die der nijverheidsproduktie, zijn de reële lonen uit de optiek van de werkgever aanzienlijk sneller gestegen dan die uit het standpunt van de werknemer 1).

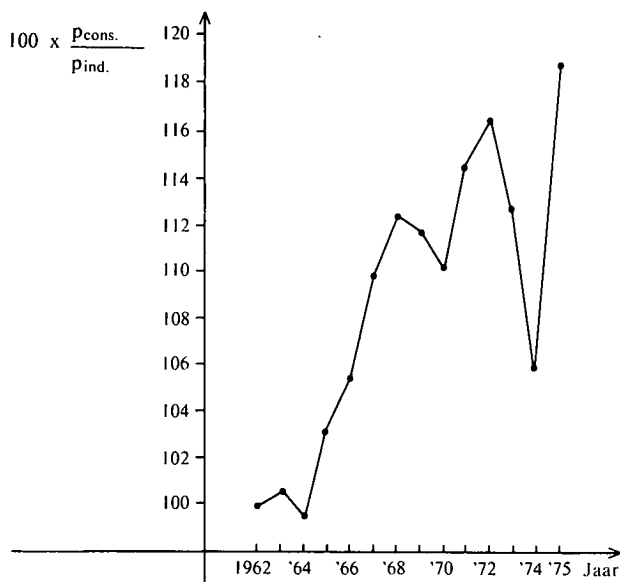
Anders dan men misschien zou hebben verwacht, blijken de beide indices voor de reële lonen achter te blijven t.o.v. de toe-

name der arbeidsproductiviteit. Voor de reële lonen vanuit werkgeversoptiek geldt dit slechts vanaf 1969; in de voorgaande periode geven ze een ontwikkeling parallel aan deze van de arbeidsproductiviteit te zien. De loonstijgingen in de industrie kunnen dus op zich zelf nooit de oorzaak zijn van het huidige „stagflatie”-fenomeen, de combinatie van een hoog werkloosheidspercentage en sterke prijsstijgingen.

Overige sectoren

Breiden we ons terrein nu uit tot de overige sectoren van de economie, dan blijkt de prijsstijging van de industrieproducten trager te verlopen dan deze van de niet-industrieproducten. Het uit elkaar groeien van deze twee prijsevoluties wordt aangetoond in de onderstaande figuur die de prijsindex der gezinsconsumptie gedeeld door de prijsindex van de nijverheidsproducten voorstelt, wat ons een maat geeft voor de overtreffing van de prijsstijgingen der nijverheidsproducten door deze van de niet-nijverheidsproducten.

Figuur

Hoewel de beweging in 1973 en vooral in 1974 verzwakte 1), mogen we toch een stelselmatig uit elkaar groeien van de prijzen in beide sectoren vaststellen; een verschijnsel dat zijn verklaring vindt in het feit dat de arbeidsproductiviteitsstijging in de industriële sector aanzienlijk groter is dan in de niet-industriële, terwijl de loonevolutie tussen beide sectoren niet duidelijk afwijkt.

We vergelijken nu de prijsindex voor de nijverheid en de gezinsconsumptie met die van de dienstensector en met die van de bouwkosten (zie tabel 2). De keuze van de laatste twee sectoren is niet toevallig: ze vertonen namelijk een aanzienlijk lagere produktiviteitstoename dan de nijverheid en zijn bovendien van typisch nationale aard (d.w.z. geringe import-export of buitenlandse concurrentie in deze sectoren).

U reageert op annonces in ESB?
Wilt U dit dan steeds duidelijk tot uitdrukking brengen?

Tabel 2

Jaar	Index van de groothandelsprijzen in de nijverheid a)	Prijsindex van de gezinsconsumptie b)	Prijsindex van de diensten b)	Prijsindex voor de bouw c)
1962	100	100	100	100
1963	101,6	102,1	106,1	105,9
1964	106,9	106,4	113,4	120,2
1965	107,5	110,8	119,7	128,2
1966	109,4	115,4	125,4	137,3
1967	108,0	118,7	132,7	148,1
1968	108,6	121,9	140,2	150,0
1969	113,1	126,5	146,6	159,6
1970	119,3	131,4	156,9	180,9
1971	119,8	137,1	169,3	195,9
1972	124,3	144,6	182,2	210,1
1973	137,2	154,6	198,5	249,1
1974	164,6	174,3	226,9	300,0

a) Bron: Ministerie van Economische Zaken, *Tijdschrift van de Nationale Bank van België*.
 b) Bron: Nationaal Instituut voor de Statistiek, *Statistisch tijdschrift*.
 c) Bron: Nationale Federatie voor de bouwnijverheid (bouwkosten voor eengezinswoning ruwbouw).

Het is een algemeen verschijnsel op de arbeidsmarkt dat bij sectoriële loononderhandelingen — en in het bijzonder de energie (petroleum) — en de metaalsector — de rol van „wageleader” speelt 2). Een belangrijk criterium bij deze loononderhandelingen in de nijverheid is de in de afgelopen periode opgetreden produktiviteitsstijging. Maar — om enkele extreme gevallen te noemen waar reeds jaren over kostenstijging wordt geklaagd — bij onderwijzend personeel, bij verplegend personeel, in het horeca-bedrijf, in de muziek- en toneelwereld is van produktiviteitsstijging geen sprake (en kan ook van produktiviteitsstijging nauwelijks sprake zijn!). Hun loonstijging (opgetrokken aan deze van de industrie-arbeiders) zet zich dan ook nagenoeg geheel om in een prijsstijging. De cijfers doen vermoeden dat ook in de bouwsector de produktiviteitsstijging gering is.

Beangstigend in dit verband is dat de dienstensector in het laatste kwart van de 20e eeuw een toenemend aandeel van het bruto nationaal produkt voor zijn rekening zal nemen (cf. Fourastié). M.a.w., het relatief aantal personen dat een inkomensstijging verkrijgt zonder dat er een produktiviteitsstijging tegenover staat, neemt toe. We staan hier voor een ingebouwde „inflatieveroorzaker”, die in het bijzonder in typisch nationale sectoren ontkiemt; hieraan zal dus ook nationaal een halt toegeroepen moeten worden. Dit zal geen gemakkelijke taak zijn vooral daar rechtstreeks ingrijpen van de overheid in het loonbeleid in België in strijd is met de traditie van partiair overleg tussen de sociale partners. Een doorbreken van de lonenspiraal is slechts mogelijk, indien men erin slaagt de industrie-arbeiders zelf te overtuigen hun produktiviteitsstijging niet meer volledig te incasseren, zo niet dan zullen de andere sectoren zich hieraan willen optrekken, ook al is ieder zich van het gevaar der zelf creërende inflatie bewust.

De sectoriële onderhandelingen zouden daartoe als het ware moeten worden overkoepeld door een nationale overeenkomst die zou overgaan tot een herverdeling om de nullijn; aldus zouden de loonverhogingen in de sectoren waar zich weinig of geen produktiviteitsstijging voordoet, gefinancierd kunnen worden uit een solidariteitsfonds, gevoed door sectoren met hogere produktiviteitsstijgingen.

R. P. S'Jegers

1) Voor de jaren 1973 en 1974 noteren we weliswaar een naar elkaar toegroei van de beide optieken als gevolg van de ongewoon sterke sprong van de index der groothandelsprijzen (vooral in 1974), veroorzaakt door de hausse der grondstoffenprijzen in die jaren (zie bijv. Tijdschrift NBB, no. 1, 1976, blz. 35).

2) Cf. J. A. Trevithick en C. Mulvey, *The economics of inflation*. Glasgow Social and Economic Research Studies, nr. 3, blz. 95-96 en blz. 103-104.

Het vakantiepatroon in Europa

DR. M. C. TIDEMAN*

Nu het vakantie seizoen alom weer aanbreekt, de zomerperiode is immers nog steeds de voornaamste vakantietijd, lijkt het ons interessant eens na te gaan hoe het vakantiepatroon in Europa er uitziet. Daarbij gaat het er met name om te bestuderen welke verschillen er bestaan in het vakantiepatroon van enige Europese landen. Daarnaast zullen wij trachten een Europees schema van herkomst en bestemming op te stellen.

In de meeste landen wordt tegenwoordig onderzoek gedaan naar de ontwikkelingen van deze vorm van recreatie. Veelal geschiedt dit in de vorm van vakantie-onderzoekingen door de nationale Bureaus voor de Statistiek, volgens de retrospectieve methode: ondervraging over de vakanties in de pas verstreken 12 maanden. In ons land heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek reeds vele jaren (1954, 1960, 1964 en 1966) dit soort van onderzoekingen uitgevoerd en sinds 1969 gebeurt dat zelfs elk jaar.

Er zijn echter twee punten die voor de landen onderling wel eens verschillen. Ten eerste de populatie: sommige landen hanteren bepaalde minimum- of maximum-leeftijdsgrenzen, zij onderzoeken dus niet de gehele bevolking. In de tweede plaats moet speciaal voor Nederland worden geconstateerd dat de definitie voor de vakanties op één onderdeel afwijkt van de elders gebruikte. In ons land wordt weliswaar ook als vakantie beschouwd: het verblijf voor recreatieve doeleinden voor ten minste vijf dagen met vier opeenvolgende overnachtingen buiten de eigen woning doorgebracht, maar aan deze internationaal gebruikelijke definitie wordt door het CBS toegevoegd: „voor zover dit verblijf niet bij familie en kennissen plaatsvindt”. Deze soort van vakanties worden slechts in beschouwing genomen bij het eens per vier jaar uit te voeren uitgebreide onderzoek naar de openluchtrecreatie, omdat gebleken is dat deze vakanties in de retrospectieve enquête methode onvolledig worden opgegeven.

Als kengetallen voor de vakantiebesteding gelden verder de volgende begrippen:

1. de netto vakantie-intensiteit: het percentage van de bevolking dat ten minste eenmaal per jaar met vakantie gaat;
2. de frequentie: het gemiddeld aantal vakanties per vakantie-anger;
3. vermenigvuldiging van beide geeft de bruto-vakantie-intensiteit: het aantal vakanties per 100 inwoners. Daarmee wordt dus ook een verhoudingsgetal ten opzichte van de bevolking gegeven dat de marktomvang van de vakantiebesteding aangeeft.

In tabel 1 (zie blz. 576) hebben wij voor een aantal landen

de betreffende cijfers weergegeven. Opgemerkt moet hierbij worden dat de gegevens betrekking hebben op de verschillende perioden. De snelheid van publikatie is bepaald niet altijd even groot. Voor Nederland moet daaraan nog worden toegevoegd dat wel reeds gegevens betreffende 1975 bekend zijn, maar deze zoals reeds opgemerkt de vakanties bij familie en kennissen buiten beschouwing laten. Ter wille van de internationale vergelijkbaarheid hebben wij de laatst bekende cijfers inclusief vakanties bij familie en kennissen opgenomen, afkomstig uit de studie *Recreatie en Economie* 1). Bij deze tabel moet verder nog worden opgemerkt dat er wel enige verschillen zijn tussen steekproefmethodiek en onderliggende definities; zij zijn echter om praktische redenen buiten beschouwing gelaten.

Uit tabel 1 blijkt dat van een totale bevolking van bijna 250 mln. West-Europeanen de helft één of meer keren per jaar op vakantie gaat. Verder blijkt het gemiddelde aantal vakanties per 100 inwoners op 67 te liggen, hetgeen inhoudt dat de frequentie 1,34 bedraagt. Bij de aantallen vakanties in het buitenland moet nog een opmerking worden gemaakt: Frankrijk en Italië geven alleen het aantal overnachtingen tijdens deze vakanties, het aantal vakanties is geraamd door aan te nemen dat de (niet opgegeven) gemiddelde verblijfsduur in het buitenland even hoog lag als die in het binnenland, die wel bekend was.

Het totale aantal buitenlandse vakanties komt uit op circa 43 mln.; dit betekent dat één van de zes ingezetenen in dit deel van Europa ten minste één vakantie in het buitenland doorbrengt en dat een kwart van alle vakanties in het buitenland wordt doorgebracht. Dit zou wel aanleiding kunnen zijn tot onderschrijving van de stelling dat toerisme een grote „volksverhuizing” betekent. Van belang is hier nog eens nadrukkelijk te wijzen op het feit dat niet mag worden geconcludeerd dat in een bepaald jaar zoveel vakanties hebben plaatsgevonden. Het gaat hier niet om een exacte momentopname, maar om het verkrijgen van een globaal inzicht in het totale vakantiepatroon in de eerste helft van het decennium 1970-1980. Verdieping van dit inzicht kan nog plaatsvinden wanneer wij in tabel 2 (zie blz. 576) proberen te komen tot een verdeling van de vakanties over de verschillende bestemmingslanden. Dat hierbij ook weer sprake is van een globaal overzicht, spreekt voor zich. Dit wordt versterkt door het feit dat uiteraard niet alle herkomstlanden volledige uitsplitsingen geven naar bestemmingsland. Toch is een vrij volledig schema verkregen, dat opvallende conclusies toelaat.

Duidelijk komt uit deze staat naar voren dat Spanje ver-

* De auteur is directeur van het Adviesbureau Tideman voor Toerisme en Horeca te Voorschoten en is part-time docent Marktanalyse en horeca-economie aan de Hogere Hotelschool te Den Haag.

1) Dr. M. C. Tideman, *Recreatie en Economie*, Stichting Recreatie, 's-Gravenhage, 1975.

Tabel 1. Vakantiepatroon in enige Europese landen

1 Land	2 Universum x 1 mln.	3 Onderzoekperiode	4 Netto vakantie- intensiteit	5 Bruto vakantie- intensiteit	6 Vakanties in het buitenland	
					in % van 5	absoluut x 1 mln.
Oostenrijk (1)	7,1	1.11.71-31.10.72	30	37	44	1,2
België (2)	9,7	1.10.71-30.09.72	38	45	56	2,4
Denemarken (3)	3,7 a)	1.01.72-30.11.72	51	69	40	1,0
Frankrijk (4)	49,6	1.10.72-30.09.73	49	76	18	6,8 e)
B.R. Duitsland (5)	44,9 b)	1.01.75-31.12.75	56	65	57	14,2
Italië (6)	54,0	1.01.72-31.12.72	31	34	5	1,1
Nederland (7)	13,1	1.10.72-30.09.73	62 d)	91	44	5,3
Noorwegen (8)	3,9 c)	1.09.69-31.08.70	61	103	11	0,4 e)
Zwitserland (9)	6,4	1.01.72-31.12.72	66	107	36	2,4
Ver. Koninkrijk (10)	56,8	1.01.73-31.12.73	63	86	17	8,3
	249,2		50 f)	67 f)	26 f)	43,1

- a) Alleen volwassenen.
 b) Bevolking vanaf 14 jaar.
 c) Alleen volwassenen tot 74 jaar.
 d) Eigen raming, zie voetnoot 1.
 e) Alleen zomervakanties.
 f) Gewogen gemiddelde.

Bronnen:

- 1) IUOTO, *Technical bulletin*, mei 1975.
- 2) *Structuur en Ontwikkeling van het vakantiepatroon van de Belgische bevolking 1967-1972*, Westvlaams Economisch Studie Bureau, Brugge, 1974.
- 3) *Statistical news, special publication*, Danmarks Statistik, oktober 1974.
- 4) *Les vacances des Français en 1973*, Commissariat Général au Tourisme, Statistiques du Tourisme, numéro 2, deuxième trimestre, 1974.
- 5) *Ersie Ergebnisse der Reiseanalyse 1975 des Studienkreises für Tourismus*, maart 1976, Studienkreis für Tourismus e.V., Starnberg.
- 6) *Indagine speciale sulle vacanze degli Italiani dell'istituto centrale di statistica*, serie 3 - Popolazione, Foglio 37, Anno III N.2, Luglio, 1973.
- 7) *Sociale maandstatistiek*, juli 1972, „Vakantiebesteding bij familie en kennissen als element in het vakantiepatroon” naar aanleiding vakantie-onderzoek 1970 alsmede Mededelingen, maart 1974, no. 11.25. *Sociaal-culturele statistieken - Vakantie-onderzoek 1973*, beide Centraal Bureau voor de Statistiek.
- 8) *Ferie-Undersøkelser 1970*, Statistisk Sentralbyro, Oslo, 1971.
- 9) *Reisemarkt Schweiz 1972*, Institut für Fremdenverkehr und Verkehrswirtschaft an der Hochschule, St. Gallen, 1973.
- 10) *The British on holiday*, British Tourist Authority, Londen, 1973.

Tabel 2. Verdeling naar bestemmingsland van de buitenlandse vakanties (in procenten)

Land van bestemming \ Land van herkomst	Dene- marken	Verenigd Koninkrijk	Zwitser- land	B.R. Duitsland	Neder- land	Frank- rijk	Italië	België	Oosten- rijk	Totaal	Totaal	
											x 1 mln.	
Spanje, Portugal	3	32	3	18	9	30	1	4	0	100	9,6	27
Italië	2	9	10	43	8	15	—	6	7	100	6,7	19
Oostenrijk	1	7	3	75	11	n.b.	0	3	—	100	5,8	16
Frankrijk	2	26	12	17	19	—	5	18	1	100	3,4	9
Joegoslavië/Griekenland	2	18	5	35	9	13	8	n.b.	10	100	2,1	8
Zwitserland	1	11	—	37	13	17	6	12	3	100	2,2	6
B.R. Duitsland	5	14	9	—	45	10	4	8	5	100	2,2	6
Verenigd Koninkrijk + Ierland	3	27	6	15	15	24	5	4	1	100	1,2	3
Nederland	1	14	6	60	—	11	2	5	1	100	1,1	3
België/Luxemburg	0	15	2	13	52	9	2	7	0	100	1,1	3
Gemiddeld	2	18	6	34	14	15	2	6	3	100	35,4	100
Totaal (x 1 mln.)	0,8	6,6	2,1	12,4	5,0	5,3	0,9	2,2	1,0			
Totaal als percentage van het totale aantal buiten- landse vakanties per land	74%	80%	87%	87%	93%	77%	82%	89%	88%		84%	

n.b. = niet beschikbaar.

uit bovenaan staat als bestemmingsland en de Duitse Bondsrepubliek het belangrijkste herkomstland is. Dientengevolge staat Duitsland ook bij de meeste aparte landen als nummer één op de lijst van herkomstlanden: Oostenrijk 75%, Nederland 60%, Italië 43%, Zwitserland 37% en Joegoslavië/Griekenland 35%. Opmerkelijk is verder de interdependentie tussen West-Duitsland en Nederland en in iets mindere mate tussen Groot-Britannië en Frankrijk.

Tot slot van deze beschouwing een aantal algemene opmerkingen.

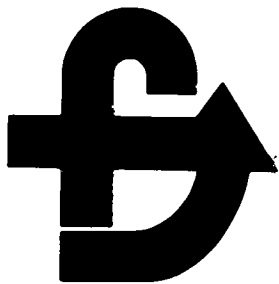
- Wij „vergat” opzettelijk enige landen, waarvan Zweden wel het belangrijkste is; dit land heeft weliswaar de hoog-

ste netto vakantie-intensiteit (68%), maar het desbetreffende jaarlijkse onderzoek biedt geen voldoende houvast voor splitsingen die in onze analyse passen.

- Wij willen nogmaals benadrukken de grote behoefte aan een identieke aanpak van dit soort problemen en onderzoeken door de verschillende landen.
- Het belang van dergelijke analyses kan niet voldoende worden benadrukt; zij zijn van groot belang in het streven naar Europese eenwording en tonen aan dat grenzen kunnen verdwijnen ondanks allerlei sociale en economische factoren.

M. C. Tideman

Met ESB een beter economisch-politiek inzicht

Progressief roet in het bruiloftseten

F. C. WIJLE

De progressie in ons inkomstenbelastingtarief is „the root of all evil” in onze fiscale huwelijksproblematiek. Aldus een parafrase mijnerzijds van de bijdrage van S. van den Bergh aan het symposium Man Vrouw Fiscus op 26 maart 1975 te Rotterdam 1). Deze bijdrage, wellicht minder bedoeld als verrassende openbaring van een nog verborgen wijsheid dan als hernieuwd aversiesymptoom, valt m.i. te plaatsen in het verlengde van zijn eerdere — psychologisch getinte — proeve van verklaring van het belasting-progressieverschijnsel in de westerse wereld 2).

Wegen van gehuwdenbelasting

Twee routes bezigt ons inkomstenbelastingtarief om zich in te laten met de wettige huwelijksituatie van een echtpaar, zolang de echtgenoten niet (in fiscaal jargon uitgedrukt) duurzaam van elkaar gescheiden leven.

a. *De voetroute (a-route):* toewijzing van andere belastingvrije sommen (voeten); art. 53 lid 3 en art. 55 Wet IB 1964. Die van de man wordt groter, die van de vrouw wordt vergeleken met de sommen behorende bij de ongehuwde staat, kleiner. Zolang men beneden de 35-jarige leeftijd blijft — zonder kinder-af trek of eerder huwelijk — ligt het totaal der vrije voeten iets hoger dan voordien, in andere situaties ligt dit totaal duidelijk lager. In de modale situatie — de man zorgt voor (nagenoeg) het geheel van het gezamenlijke inkomen — betekent deze route voor het echtpaar per saldo een fiscaal voordeel. Ook wanneer het nadelig is, blijft het belastingverschil van beperkte omvang.

b. *De overhevelingsroute (b-route):* overheveling van inkomensbestanddelen van de vrouw naar de man; art. 5 lid 1 aanhef Wet IB 1964. Een fiscaal-rechtelijke fictie, waarvan het belang

„ligt in de belastingverzwaring die aldus tengevolge van een progressief tarief intreedt” 3). Tot voor enkele jaren omvatte die overheveling al haar inkomensbestanddelen; sedert 1973 zijn er daarvan enige uitgezonderd, bij wijze van (nieuwe vorm van) fiscale facilitering van inkomen uit door de gehuwde vrouw buitenshuis verrichte, betaalde arbeid; art. 5 lid 1 rest en lid 2 Wet IB 1964.

De overhevelingsroute blijft niet alleen buiten gebruik indien de van de vrouw afkomstige inkomensbestanddelen geheel ontbreken, maar ook wanneer deze zich beperken tot de uitgezonderde arbeidsinkomsten. Dit laatste betekent dat de b-route lang niet meer zo frequent moet worden afgelegd als vóór 1973. Maar als zij moet worden afgelegd — hetgeen dan moet gebeuren in combinatie met de (steeds af te leggen) a-route —, kunnen uit dien hoofde de belastingverschillen naar verhouding verontrustende hoogten bereiken.

Cijferwerk op oudere basis

Kiezen wij als algemeen standaardvoorbeeld een echtpaar van beneden de 65 jaar met een constant blijvend geza-

menlijk jaarinkomen van f. 70.000; samenstelling en herkomst vóór en na hun huwelijksdatum blijven onveranderd. Voor verschillende verdelingen (qua herkomst) berekenen wij het totaal der door man en vrouw verschuldigde inkomstenbelastingbedragen, zowel in hun ongehuwde als in hun echtelijke staat. Het verschil tussen deze beide bedragen toont ons dan hun fiscale huwelijksresultaat.

Het resultaat van de belastingvrije — voetwijziging sec (de a-route) — kunnen wij uit tabel 1 aflezen, nl. zowel in een belastingverschilbedrag als (tussen haakjes) in een percentage van het gezamenlijke inkomen, alles naar het tarief over 1976. Hierbij duidt een plusteken op voordeel (minder belasting), een min-teken op nadeel (meer belasting na dan vóór de huwelijksluiting). De gelijkheid van resultaat bij volledige inkomensherkomst van hetzij de man, hetzij de vrouw, is een gevolg van de veronderstelde toepassing van de z.g. rolwisseling, ook wel voetwisseling genoemd (art. 55 lid 3 Wet IB 1964).

Om het resultaat van de (eventuele) overheveling sec (de b-route) te bepalen, moeten wij dat van de a-route uit het totaal der fiscale huwelijksgevolgen elimineren. Dit kunnen wij bereiken door de gehuwden-vrije-voeten en de verschillen van tabel 1 fictief toe te rekenen aan en terug te schuiven naar de ongehuwden situatie.

Gaan wij er voorts vanuit, dat het van de vrouw herkomstige deel van het gezamenlijk inkomen in het huwelijk volledig naar de man moet worden overgeheveld, dan berekenen wij de nauwelijks belasting steeds als volgt:

belastbaar inkomen (man) f. 70.000
belastingvrije som ..... f. 8.428

belastbare som ..... f. 61.572
belasting daarover ..... f. 27.019 (1)

Deze belasting is gelijk aan de (gecorrigeerde, zie boven) voorhuwelijks bij

Tabel 1

Inkomen afkomstig van		Belastingverschil na huwelijk door belastingvrije-voetwijziging			
man	vrouw	< 35 jaar		> 34 - < 65 jaar	
f. 70.000	0	+ f. 3.265	(+ 3,23%)	+ f. 1.187	(+ 1,70%)
0	f. 70.000				
f. 60.000	f. 10.000	+ f. 1.273	(+ 1,82%)	- f. 57	(- 0,08%)
f. 50.000	f. 20.000	+ f. 1.007	(+ 1,44%)	- f. 525	(- 0,75%)
f. 40.000	f. 30.000	+ f. 487	(+ 0,70%)	- f. 1.028	(- 1,47%)
f. 30.000	f. 40.000	- f. 187	(- 0,27%)	- f. 1.702	(- 2,43%)
f. 20.000	f. 50.000	- f. 787	(- 1,12%)	- f. 2.319	(- 3,31%)
f. 10.000	f. 60.000	- f. 1.182	(- 1,69%)	- f. 2.512	(- 3,59%)

1) Verslag van dit symposium in FEI-brochure, no. 9, blz. 51.

2) S. van den Bergh, *Weekblad voor Fiscaal Recht*, 4640/1963, blz. 101 e.v.

3) H. J. Hofstra, *Inkomstenbelasting*, Kluwer, Deventer, 1975, blz. 63.

Voorbeeld

	man	vrouw
belastbaar inkomen	f. 60.000	f. 10.000
belastingvrije som (gecorr.)	f. 8.428	f. 1.687
belastbare som (gecorr.)	f. 51.572	f. 8.313
belasting daarover	f. 20.986	+ f. 1.836 = f. 22.822 (2)

Tabel 2

man / vrouw					
f. 50.000 / f. 20.000:	f. 15.142	+	f. 4.810	=	f. 19.952 (3)
f. 40.000 / f. 30.000:	f. 10.142	+	f. 8.600	=	f. 18.742 (4)
f. 38.370 / f. 31.630:	f. 9.327	+	f. 9.328	=	f. 18.655 (5)
f. 30.000 / f. 40.000:	f. 5.903	+	f. 13.513	=	f. 19.416 (6)
f. 20.000 / f. 50.000:	f. 2.683	+	f. 19.063	=	f. 21.746 (7)
f. 10.000 / f. 60.000:	f. 314	+	f. 24.963	=	f. 25.277 (8)

een verdeling man/vrouw gelijk aan f. 70.000/f. 0 of f. 0/f. 70.000 4).

Bij een andere verdeling is — in verband met de tariefprogressie — de gecorrigeerde voorhuwelijkse totale belasting lager (zie voorbeeld). In tabel 2 worden voor verschillende verdelingen man/vrouw de gecorrigeerde voorhuwelijkse belasting gegeven.

Hoewel berustend op minder „ronde” inkomenscijfers dan de overige bedragen is hierbij sub (5) ingelast als zijnde de minimale mogelijkheid, waarin de (gecorrigeerde) belastbare sommen van man en vrouw elkaar in grootte het dichtst naderen binnen het gegeven totaal. In tabel 3 zijn de aldus verzamelde gegevens verwerkt tot een cijfermatig overzicht van de fiscale huwelijksresultaten, voor zover deze zijn toe te schrijven aan een volledige inkomensoverheveling via de b-route.

Leken de fiscale consequenties van het huwelijk via de a-route weinig ingrijpend, men kan dit niet zeggen van die van de — daarmee cumulerende — b-route. Hier ontwaart men een scala van nadelen van f. 0 tot f. 8.364 (0% tot 11,95% van het gezamenlijke inkomen, 0% tot 41,97% van het inkomen van de vrouw). En dat is — zoals wij straks zullen zien — nog maar een deel.

Kosmiek van het huwelijk

Er is echter geen aanleiding tot node-loze somberheid, zelfs niet wanneer wij cijfers hanteren. Immers, wat zien wij in tabel 3? Verschilberekeningen met een constant aftrektal: het nahuwelijkse belastingbedrag (1), en variabele aftrekkers: de gecorrigeerde vóórhuwelijkse belastingbedragen (2) t/m (8). Moeten wij hierin niet bevestigd zien de gedachte, dat de geconstateerde verschillen (scala) niet moet(en) worden toegeschreven aan het huwen, maar aan de ongehuwdenstatus verdienen? Een gedachte, harmoniërend met de gevoelens van hechtheid, geborgenheid en levens-

bestemming, welke wij met de echtelijke samenleving plegen te associëren?

Men kan nu wel aanvoeren, dat wij onze gegevens op een gestyleerde, deterministische wijze hebben gekozen door steeds twee vrijgezellen met een voor ieder paar constant totaal aan jaarincomens „elkaar te laten krijgen” en voorts onbepaalde overheveling van het inkomen van de vrouw te veronderstellen. Maar dat neemt niet weg, dat juist de menselijke onzekerheid omtrent de „bestemming voor elkaar” vóór het wettige huwelijk leidde tot een belastingberekening op individuele grondslag. Waarom zouden wij ook fiscaal niet een verheven huwelijksymboliek mogen hanteren? Uit de chaotische vrijgezellen-situatie zweeft men over naar de kosmische echtelijke wereld met zijn eenheid: één vlees (Gen. 2 : 24), gloeiend aanéengesmede zielen (Gijsbrecht), één belastinggrondslag en -aanslag (Wet IB 1964, art. 5 lid 1 aanhef).

Het ligt dus voor de hand, de overhevelingsverschillen van tabel 3 niet zozeer te kwalificeren als fiscale huwelijksnadelen, doch veeleer als prijs-gave van eventueel fiscaal voordeel van eventuele andere interpersonele samenlevingsvormen dan het wettige huwelijk. Men kan zich in dit verband afvragen, waar sommigen de moed vandaan halen om nog te pleiten voor verdere fiscale voordelen voor deelnemers aan bedoelde samenlevingsvormen 5). Trouwens, in de modale situatie (alleenverdienende man) doen zich, evenals bij de alleenverdienende vrouw, de hierbedoelde verschillen niet voor.

Splittingstelsel

Dit laatste behoeft geen belemmering te zijn om de hier berekende overhevelingsverschillen althans nominaal te verkleinen via verlaging van het (zo dierbaar uniforme) gehuwdenbelastingbedrag. Een theorie hiertoe is de v.z.g. splitting 6). Tabel 4 geeft een voorproefje van de

resultaten, zoals deze in de plaats zouden treden van die van tabel 3, bij optimale resp. half optimale gehuwdenbelastingverlaging in deze theorie.

Weliswaar blijft de verschillenscala uiteraard eenzelfde belastingbedrag omvatten (nl. f. 8.364). De verschillen worden echter wel anders verdeeld; ook de modale echtparen (alleen verdienende mannen met „full-time”-huisvrouwen) — en speciaal zij — komen dan aan hun trekken: in plaats van voor hun huwelijksboef-tolgeld in het uitarief te vallen, komt er voor hen een aardig subsidiebedrag vrij.

Wij moeten echter niet al te vast rekenen op een lager gehuwdentarief in de toekomst op deze basis. Helaas beschikken wij niet — gelijk onze oosterburen — over een „Bundesverfassungsgericht” en een speciale grondwettelijke bepaling, welke beide in 1957 de stoot gaven tot invoering bij hen van het splittingstelsel 7). Anders zouden wij ons minder behoeven aan te trekken van de ten aanzien van dit stelsel alhier gebleken en veelal gemotiveerde tegenzin 8).

Cijferwerk op nieuwere basis

Wij kunnen overigens niet alle somberheid buiten onze fiscale harten sluiten. Ook wij kennen de mogelijkheid van gehuwdentariefverlaging, maar die gaat mank aan enige euvelen. Ten eerste is zij gecamoufleerd als zelfstandige belasting van de gehuwde vrouw. Ten tweede is zij eenzijdig gericht op bepaalde soorten van (arbeids)inkomen van die vrouw. Ten derde staat zij kwantitatief-traditioneel in een wanverhouding tot haar officiële doel. En ten vierde — en dat is hier van speciaal belang — ondergaat onze geliefde eenheid van gehuwdenbelastingbedrag een totale verbroekeling.

Zetten wij ter illustratie van dit laatste onze sub (2) aangevangen becijferingen voort, doch thans ervan uitgaand dat het van de gehuwde vrouw herkomstige deel

4) Wat de laatste combinatie betreft vloeit deze gelijkheid opnieuw voort uit veronderstelde rol- of voetwisseling (art. 55 lid 3 Wet IB 1964).

5) Zie bijv., *Twee mensen en het Recht*, Bockenrecks n.jbl., Tjeenk Willink, Zwolle, 1974.

6) Zie H. J. Hofstra, t.a.p., blz. 66/67 en Prof. Dr. J. H. Christiaanse, Het belastingregiem van de gehuwde vrouw, *ESB*, 21 januari 1976, blz. 71.

7) Zie FEI-brochure, no. 3, blz. 84.

8) FEI-brochure, blz. 87 e.v., W. L. de Koning-Bey in *Weekblad voor Fiscaal Recht*, nr. 5023, 1971, H. Sniijders-Borst in FEI-brochure, no. 9, blz. 59, Tweede Kamer, zitting (1971-1972) 11879, no. 3 (Memorie van Toelichting), blz. 12 r.k. en no. 7 (Memorie van Antwoord), blz. 19 l.k., G. A. Koen, Inkomenssplitting van man en vrouw voor fiscale doeleinden in strijd met de draagkracht, *ESB*, 31 maart 1976, blz. 326.

Tabel 3

Inkomen afkomstig van		Belastingnadeel door inkomensoverheveling		
man	vrouw	in guldens	in een percentage van	
			het gezamenlijke inkomen	het inkomen van de vrouw
f. 70.000	0	(1) - (1) = 0	0,0	0,0
f. 60.000	f. 10.000	(1) - (2) = f. 4.197	5,99	41,97
f. 50.000	f. 20.000	(1) - (3) = f. 7.067	10,09	35,33
f. 40.000	f. 30.000	(1) - (4) = f. 8.277	11,82	27,59
f. 38.370	f. 31.630	(1) - (5) = f. 8.364	11,95	26,44
f. 30.000	f. 40.000	(1) - (6) = f. 7.603	10,86	19,01
f. 20.000	f. 50.000	(1) - (7) = f. 5.273	7,53	10,55
f. 10.000	f. 60.000	(1) - (8) = f. 1.742	2,49	2,90
0	f. 70.000	(1) - (1) = 0	0,0	0,0

Tabel 4

Inkomen afkomstig van		Belastingverschil door inkomensoverheveling bij					
man	vrouw	gehuwdentarif f. 18.655			gehuwdentarif f. 22.837		
		bedrag	% van gez.ink.	% van ink. vrouw	bedrag	% van gez.ink.	% van ink. vrouw
f. 70.000	0	+ f. 8.364	+ 11,95	--	+ f. 4.182	+ 5,97	--
f. 60.000	f. 10.000	+ f. 4.167	+ 5,95	+ 41,67	f. 15	-- 0,02	- 0,15
f. 50.000	f. 20.000	+ f. 1.297	+ 1,85	+ 6,48	- f. 2.885	- 4,12	- 14,42
f. 40.000	f. 30.000	+ f. 87	+ 0,12	+ 0,29	- f. 4.095	- 5,85	- 13,65
f. 38.370	f. 31.630	0	0,0	0,0	- f. 4.182	- 5,97	- 13,22
f. 30.000	f. 40.000	+ f. 761	+ 1,09	+ 1,90	- f. 3.421	- 4,89	- 8,55
f. 20.000	f. 50.000	+ f. 3.091	+ 4,42	+ 6,18	- f. 1.091	- 1,56	- 2,18
f. 10.000	f. 60.000	+ f. 6.622	+ 9,46	+ 11,04	+ f. 2.440	+ 3,49	+ 4,07
0	f. 70.000	+ f. 8.364	+ 11,95	+ 11,95	+ f. 4.182	+ 5,97	+ 5,97

van het gezamenlijke inkomen ten dele wel en overigens niet moet worden overgeheveld naar haar man, dan vinden wij als nahuwelijkse totale belasting bij een gezamenlijk inkomen van f. 70.000 en een niet-overhevelbaar vrouwelijk deel daarin van resp. f. 10.000, f. 20.000, ..., f. 60.000 bedragen van resp. f. 22.822, f. 19.952, ..., f. 25.277; dit alles conform de bedragen (2) t/m (8), wat de (gecorrigeerde) ongehuwdenbelasting betreft.

Met dezelfde grondcijfers, die wij in tabel 3 als variabele aftrekkers bezigden ter bepaling van de aldaar bedoelde fiscale huwelijksgevolgen bij volledige overheveling, vormen wij thans de aftrek-tallen ter bepaling van de fiscale huwelijksgevolgen bij onvolledige overheveling (verlaagd gehuwdentarif).

Adieu kosmische echtparenwereld met zijn fiscale eenheidssymboliek! Fiscaal raakt de huwende uit de chaos van de vrijgezelligensituatie in een daaraan analoge chaos van gedeeltelijk gescheiden heffing. Van de regen in de drop. Hij en zij blijven fiscaal bestaan in een gespleten wereld. Dit is eigenlijk ook een soort splitting, echter op reëlere basis dan die sub (4) bedoeld. Sub (4) zou daarentegen de chaos mijden en de kosmië reddend, als uitgaande van de — fiscaal-rechtelijk fictieve — conceptie dat aan iedere huwelijkspartner een vast breukdeel wordt toegeschreven in de verwerving van het gehele echtelijke inkomen. Die vastheid vormt nu juist het heilzame verschil met het zich à tort et à

Deze rubriek wordt verzorgd door het Fiscaal-Economisch Instituut van de Erasmus Universiteit Rotterdam

travers blijven vastklampen aan de fiscale-toerekeningsrealiteit.

Waarom zouden wij ons ter wille van het goede — kosmische — doel niet (blijven) bedienen van een fiscaal-rechtelijke fictie? Mits wij zere tenen (als die van feministen en andere ethisch vermomde revolutionairen) voldoende ontlopen, kunnen wij met zo'n fictie mooie taken verrichten. Niet alleen ter meerdere glorie van de aloude instelling des huwelijks, maar zelfs ter wille van de uitvoerbaarheid van onze — toch al zo ingewikkelde — fiscale rechtsregeling.

Onze huidige wetgever heeft ons dan ook de overhevelingsfictie niet willen ontnemen, doch willen volstaan met een inbreuk daarop, alleen wat betreft het inkomen van de vrouw uit actuele arbeid. Maar met deze scheut realiteitswater heeft hij niettemin — zoals wij reeds zagen — onze fictiewijn onklaar gemaakt en ontviid; echter niet in alle opzichten onklaar. Stel bijv. dat het inkomen afkomstig van de man f. 40.000 bedraagt en dat van de vrouw f. 30.000 (waarvan niet-overhevelbaar f. 20.000). Belasting na huwelijk: f. 19.952, sub (3), daarvoor f. 18.742, sub (4). Het fiscale overhevelingsnadeel bedraagt nu f. 1.210 (= 1,73% van het gezamenlijke of 12,10% van het over te hevelen inkomen). Er is

nu ten minste nog een stuk nadeel van de f. 8.277 (zie tabel 3) overgebleven.

Stel nu het inkomen, afkomstig van de man gelijk aan f. 10.000 en dat van de vrouw f. 60.000 (waarvan niet-overhevelbaar f. 31.630). Belasting na huwelijk f. 18.655, sub (5), daarvoor f. 25.277, sub (8). Nu is er een overhevelingsvoordeel van f. 6.622 (= 9,46% van het gezamenlijke of 23,34% van het over te hevelen inkomen). Dit voordeel is geheel toe te schrijven aan het overhevelbare van het niet-arbeidsinkomen van de vrouw.

De mogelijke omvang van de belastingverschillenscala wordt op deze wijze uitgedijd tot het dubbele van hetgeen in tabel 3 wordt weergegeven. Het uitblijven van de overheveling van het (arbeids)inkomen van de vrouw kan het neveneffect sorteren, dat de wél-overheveling van haar overige inkomen een fiscale verlichting in plaats van de beoogde verzwarende oplevert.

Fiscale toekomstmuziek voor bruiloften en partijen

In het bovenstaande is gepoogd de lezer iets ter overdenking aan te bieden in het kader van een fiscale materie, waarvan slechts weinigen zullen durven beweren dat zij hun niet aangaat, noch ooit zal aangaan. Een materie ook, die zo ongeveer op de helling staat om (opnieuw) een wettelijke herziening te ondergaan. De vraag is alleen in welke zin, want eenstemmigheid omtrent uitgangspunten en vormgeving blijkt ook hier niet ons duidelijkste nationale kenmerk.

In dit verband zal het, naar ik hoop, de kritische lezer niet zijn ontgaan, dat hij af en toe (schijnbaar) is bejegend met de objectiviteit en de overtuigingskracht van de gemiddelde reclameboodschap. Ik moge mij hiervoor excuseren en hem verzoeken, alle als zodanig onderkende „gekheid” op het daartoe bestemde „stokje” te willen overbrengen; hierbij loop ik wel het risico dat bij enkelen daarop ook door mij als serieus bedoelde zaken belanden. Maar aan een ieder, die wil meedenken bij de toekomstige wettelijke vormgeving van deze materie, komt zijn eigen gekheidsstokje toe.

Het komt mij voor dat wij onze verwachtingen niet moeten richten op terugkeer van de regel van gelijke belasting van echtparen over gelijke gezamenlijke inkomensbedragen. Hoezeer de huidige autonomie ter zake van bepaalde

9) „Zij stamt uit een tijd toen het gebruikelijk was dat de man het geld verdiende en civielrechtelijk bevoegd was het gezamenlijke vermogen te beheren, en de vrouw zich tot de huiselijke werkzaamheden beperkte; toen bovendien de progressie een bescheiden rol speelde en mede daardoor de samenvoeging materieel geen groot verschil maakte” (H. J. Hofstra, t.a.p. biz. 63).

Aanvullende kindersubsidie ?

C. P. A. BAKKER*

In ESB van 24 maart 1976 heeft Ir. W. E. Bernelot Moens gepleit voor een systeem van aanvullende kindersubsidie tegen de achtergrond van wat zij noemt de „nijpende financiële positie” waarin minimumlonersgezinnen (en gezinnen waarvan het inkomen weinig hoger is) met twee of meer kinderen althans in 1975 nog verkeerden. Nu zal ik de laatste zijn om te beweren, dat er geen aanleiding zou zijn om de positie van deze groep gezinnen wat te verbeteren. Ik meen, dat het doel beter en op heel wat eenvoudiger manier kan worden bereikt door:

- a. de kinderbijslag extra en structureel te verhogen;*
- b. de kinderaftekregeling te herzien;*
- c. het draagkrachtbeginsel van de inkomstenbelasting beter toe te passen.*

De schrijfster heeft zelf reeds opgemerkt, dat haar systeem tamelijk veel administratieve rompslomp zal bezorgen aan de uitvoeringsorganen, doch daarbij voorzichtig gesuggereerd, dat de mogelijkheden van automatisering die rompslomp misschien tot redelijke proporties zouden kunnen terugbrengen. Het eerste is nog zacht uitgedrukt en het tweede een illusie. Dat komt, omdat zij haar systeem terecht ophangt aan het gezinsinkomen en niet aan het door de man verdiende loon. Het laatste zou al grote moeilijkheden veroorzaken door de vele mutaties die in het loon optreden, men denke slechts aan het overwerk, dat nu nog een begeerde zaak is voor minimumloners (behalve als zij huursubsidie ontvangen, omdat dan sociale verzekeringen, belastingen en vermindering van huursubsidie nagenoeg alle opbrengsten opslokken). Hantering van het inkomen van man én vrouw samen maakt de zaak moeilijker, omdat dan met nog meer

factoren rekening moet worden gehouden, hetgeen men ten dele zou kunnen opvangen door te werken met ficties: het inkomen over het voorafgaande jaar + x%.

Er zijn echter grotere bezwaren. Allereerst betekent een minimumloon nog geen minimuminkomen. Het komt veelvuldig voor, dat juist bij het minimumloon de man of de vrouw of allebei andere (neven)inkomsten hebben. De praktijk van de individuele huursubsidie heeft al geleerd, dat de bereidheid daartoe inspanningen te verlenen, wegvalt, zodra men merkt dat premies, belastingen en vermindering van subsidie, zoals hierboven reeds terloops is opgemerkt, van die eigen inspanning niets overlaten. Waarom zou dat met de aanvullende kindersubsidie anders zijn? Een positieve verbetering levert dan niets meer op. Voor de kleine zelfstandige zou in vele gevallen elke prikkel tot inspanning verdwijnen. De reeds bestaande voorkeur

om „zwarte” inkomsten te verkrijgen zal daartegenover sterk toenemen, zelfs als het uurloon dan beneden dat van het minimumloon ligt, omdat een half ei nu eenmaal beter is dan een lege dop. . .

Men moet voorts niet over het hoofd zien, dat de welvaart van een gezin niet alleen wordt bepaald door het *geldinkomen*. Als de inkomsten in geld worden afgeroomd, zal er aanleiding bestaan inkomsten in natura te verwerven. Op het platteland zal men dan eerder eigen groenten en aardappelen gaan kweken. De vrouw zal in de plaats van betaald werk buiten de huishouding wellicht meer kleding voor haar zelf en de kinderen kunnen vervaardigen. Of dit nuttig voor de economie is of niet laat ik in het midden. Ook het werken voor goederen bij derden komt nu reeds in toenemende mate voor als vorm van „zwart” werken. (De vrouw werkt een halve dag bij de slager tegen „gratis” vlees enz.).

Alternatieven

Ir. Bernelot Moens heeft terecht opgemerkt, dat de positie van gezinnen met kinderen in de laatste jaren relatief is verslechterd. Behalve de door haar genoemde oorzaken heeft daartoe vooral ook bijgedragen — zij het op wat langere termijn gezien — de relatieve vermindering van de invloed van de fiscale kinderaftek. In het inkomstenbelastingtarief 1948 werd uitgegaan van een belastingvrije voet voor een ongehuwde van f. 750, voor een gehuwde van f. 1.000 en voor een gehuwde met kinderen van f. 1.000 + f. 240 per kind als primaire aftrek, terwijl daarnaast nog een aanvullende aftrek werd verleend in de vorm van een belastingbedrag. Zo hield men rekening met de sociale waarde van het inkomen, welke waarde groter is naarmate meer personen van het beschikbare inkomen moeten leven. Na 1948 heeft men de bedragen voor het echtpaar steeds meer verhoogd dan de kinderaftek, waardoor de positie van het echtpaar met kinderen van jaar op jaar relatief is verslechterd en wel meer naarmate het kindertal groter is.

Bij de invoering van de onbelastbaarheid van de kinderbijslag heeft men de toestand op dat moment tot uitgangspunt gekozen. Het gevolg daarvan was, dat zichtbaar werd, dat bij een bepaald kindertal de kinderaftek niet meer werd verleend. Dit is opmerkelijk, omdat iedereen weet, dat de kinderbijslag niet de volledige kosten van levensonderhoud van het kind dekt. Er moet altijd nog een aanvulling komen uit het inkomen van de ouders, zonder dat de fiscus met de daardoor verminderde draagkracht rekening houdt. Bij de automatische inflatiecorrectie is dit proces nog in ver-

(arbeids)inkomensbestanddelen van de vrouw zoals eenzijdige apartheid haar officiële doel moge voorbij schieten, de geest der gescheiden belastingheffing van gehuwde belastingplichtigen is (gedeeltelijk) uit de fles en ziet er niet naar uit zich daarin weer geheel te laten terugdringen. Trouwens, ook de fles is niet meer wat zij is geweest 9). Op een lager algemeen gehuwdentariaf in combinatie met een (lagere) reductie voor gehuwde, werkende vrouwen moeten wij m.i. evenmin ons betrouwen vesten. Vergeten wij niet dat in de Duitse Bondsrepubliek, ons

naaste „Vorbild” van een lager gehuwdentariaf via het splittingsysteem, geen plaats voor enige reductie als hier bedoeld, is ingeruimd. Er blijft ons m.i. weinig anders over dan de fles weer min of meer behoedzaam te openen om — voor zover dit maar even kan — ook de daarin nu nog opgesloten (restant-)geest te verlossen en zich te doen herenigen met het reeds eerder vrijgemaakte deel. Het is niet goed dat het vrije deel alleen blijve.

F. C. Wijle

* Registeraccountant te Zeist.

sterkte mate doorgegaan en wij zijn in 1976 reeds zover gekomen, dat voor meer dan vijf kinderen met de daardoor aanwezige vermindering van de draagkracht geen rekening wordt gehouden. Dit geldt voor alle inkomensniveaus, zowel de lagere, als de middelbare, als de hogere. De huidige toestand is dan ook duidelijk in strijd met het draagkrachtbeginsel, dat wordt verondersteld ten grondslag te liggen aan het systeem van de loon- en inkomstenbelasting. Men ziet dit verschijnsel heel duidelijk als men uitgaat van een geval, waarin iemand de maximale kinderbijslag krijgt voor een studierend kind. Dit is aan de orde wanneer dit kind uitwonend is en in de rij het 8e, 9e en 10e kind is. De opbrengst is dan f. 5.653, welke nog met f. 3.000 à f.4.000 uit de inkomsten van de ouders moet worden aangevuld om te komen aan het bedrag dat studenten met een volledige beurs ontvangen. In de meeste gevallen is de opbrengst van de kinderbijslag echter lager, zodat de aanvulling van de ouders ook groter moet zijn. Hoe men de zaak ook bekijkt, men kan slechts tot één conclusie komen: de kinderaftrek voor de loon- en inkomstenbelasting is thans fundamenteel fout.

In de aanhef heb ik gesteld, dat de oplossing moet komen zowel uit een verhoging van de kinderbijslag als van de kinderaftrek. Men zou mij nu kunnen tegenwerpen, dat dit weliswaar hulp biedt voor de trekkers van minimum-inkomens, doch dat dit ook hulp betekent voor de degenen met hogere inkomens. Dit is juist, doch eenvoudig te corrigeren in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting. Men zou bijv. de kinderbijslag vanaf het derde kind gedurende een aantal jaren met 5% extra kunnen verhogen en de kinderaftrek voor de eerste keer kunnen stellen op f. 1.000 voor het eerste kind en f. 500 per kind voor elk volgend kind en ook deze bedragen daarna gedurende een aantal jaren met 5% extra kunnen verhogen. Daartegenover zou het schijventarief met 1 punt kunnen worden verhoogd. Op deze wijze worden de trekkers van lagere inkomens geholpen zonder dat de prikkel tot het verkrijgen van meer inkomsten wordt weggenomen, terwijl vooral voor de middelbare inkomens de scheefgegroeide situatie tussen ouders met kinderen en echtparen zonder kinderen enigszins zou worden gecorrigeerd.

In de aanhef heb ik ten slotte nog een derde punt genoemd, t.w. een verbeterde toepassing van het draagkrachtbeginsel. Daarbij heb ik het oog op de steeds verdergaande afbrokkeling, welke is ingeleid door de gedeeltelijk verzelfstandigde belastingheffing voor de gehuwde vrouw en onlangs is uitgebreid door dat systeem ook toe te passen op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen van de gehuwde vrouw. Uit een oogpunt van toepassing van het draagkrachtbeginsel was voor beide maatregelen

eigenlijk geen grond. Voor de draagkracht van een gezin is er maar één maatstaf: het gezinsinkomen. De inbreuk op dat beginsel ten aanzien van de inkomsten van kinderen is theoretisch en vooral praktisch nog wel te verdedigen, omdat zij de eigen inkomsten in de regel geheel zelfstandig besteden en die inkomsten ook niet bij de gezinspot plegen te worden gevoegd. Ten aanzien van de gehuwde vrouw is dat anders. Haar eigen inkomsten zullen er wel toe leiden, dat zij tot op zekere hoogte daarover zelfstandig beschikt, doch de besteding zal in het algemeen weinig afwijken van de gevallen, waarin de man het gehele inkomen verdient. Vooral door de sterk toegenomen progressie is de alleenverdienende man sterk in het nadeel gekomen ten opzichte van het echtpaar waarbij zowel man als vrouw zelfstandig worden belast.

Dit probleem kan worden opgelost door geleidelijk de mogelijkheid te openen voor een zogenaamde split-up. Dat houdt in, dat de inkomsten van man en vrouw worden samengevoegd, terwijl vervolgens de belasting wordt geheven over de helften naar het ongehuwden tarief. Men kan dit uitbreiden tot de gevallen met kinderen zoals men bijv. in Frankrijk doet. In ons wettelijk systeem zou dit kunnen worden ingevoerd door toepassing van de aanslag op verzoek. Als de split-up leidt tot een lagere uitkomst, zou het verschil, al dan niet met toepassing van een franchise, zoals bij middeling van inkomsten, kunnen worden teruggegeven. Voor een volledige split-up zullen voorlopig de middelen wel ontbreken, al moet worden gezegd, dat dit in de praktijk natuurlijk wel een enorme prikkel voor consumptie zal zijn. Om dit te illustreren volgt hier een cijfervoorbeeld:

Stel:		
belastbaar inkomen gehuwde man in 1976		f. 20.000
idem van echtgenote		f. 20.300
belasting van de man	f. 2.683	
belasting van de vrouw	f. 4.810	
samen aan belasting		f. 7.493
De gehuwde man die alleen		
f. 40.000 belastbaar inkomen		
heeft, betaalt echter		f. 10.142
nadelig verschil		f. 2.649
Zou aan de laatste op verzoek een		
aanslag opgelegd worden ter		
grootte van 2 x de belasting over		
f. 20.000 naar groep 3 (ongehuw-		f. 6.494
den v.a. 35 jaar) dan betaalt hij		
hetgeen vergeleken bij de werkelijk		
geheven		f. 10.142
een verschil geeft van		f. 3.648
Zou men groep 2 toepassen (on-		
gehuwden tot 35 jaar) dan is de		
belasting		f. 7.572
hetgeen vergeleken bij de werkelijk		
geheven		f. 10.142
een verschil geeft van		f. 2.570

In het laatste geval is de uitkomst ongeveer gelijk aan die van het echtpaar waarvan man en vrouw elk f. 20.000 belastbaar inkomen hebben.

Indien men in aanmerking neemt dat ongehuwden steeds meer en eerder zelfstandig wonen, dan is er aanleiding het verschil tussen de tariefgroepen 2 en 3 op te heffen en wel — ter verkrijging van middelen — door groep 3 te laten vervallen. Daarvoor is te meer aanleiding nu het steeds meer voorkomt, dat ongehuwden gaan samenwonen en een huishouding voeren als een echtpaar. Er is geen aanleiding om nog langer een echtpaar zwaarder te belasten dan twee ongehuwden die elk een belastbaar inkomen hebben ter grootte van de helft van het belastbaar inkomen van een echtpaar, ongeacht de verdeling over de echtelieden.

Ten einde deze verschuiving in de belastingdruk te compenseren zou men voor ongehuwden de maximale premiegrens voor de volksverzekeringen met $\frac{1}{3}$ deel kunnen verlagen en daartegenover voor gehuwden de grens met 50% kunnen verhogen 1).

Samenhang

Uit het bovenstaande blijkt, dat de inhoud nauwelijks meer de titel dekt. In de praktijk is er zoveel samenhang, dat men de zaken niet los van elkaar kan zien. Een ontwikkeling, zoals die hierboven is geschetst, valt echter niet meer te stuiten. In die ontwikkeling past echter bepaald niet het afschaffen van de kinderbijslag en de kinderaftrek boven een bepaalde inkomensgrens, omdat daardoor ten onrechte het verschil in draagkracht tussen personen zonder kinderen tot hun laste en personen met kinderen tot hun laste zou worden verwaarloosd. Het handhaven van de bijslag en de aftrek, ook bij middelbare en hogere inkomens, is een geschikt middel om de inkomens op een verantwoorde manier over een reeks van jaren te verdelen. In de tijd dat men voor hoge consumptieve uitgaven staat, heeft men ruimere middelen beschikbaar dan zonder die bijslag en die aftrek, doch daar staat tegenover, dat men buiten de periode van kinderen verzorgen ook iets meer zal moeten betalen. Degenen die vinden, dat zij niet voor de lasten van andermans kinderen behoeven op te komen, moeten dan maar bedenken, dat hun oudedag uiteindelijk van die kinderen afhankelijk is.

C. P. A. Bakker

Naschrift

Het ging in mijn artikel vooral om het signaleren van de moeilijke financiële

1) Het is dan nog maar een klein stapje om aan gehuwden in het vervolg een AOW-uitkering te geven gelijk aan tweemaal de uitkering voor een ongehuwde of beter nog aan man en vrouw zelfstandig de ongehuwden-uitkering toe te kennen. Dan behoeven vele bejaarden geen bijstand meer te vragen.

Boeken nieuws

Dr. W. Weima: *Actie en reactie rond de jaarrekening*. Stenfert Kroese BV, Leiden, 1975, 374 blz., f. 62.

Dit boek is de handelseditie van het proefschrift met dezelfde titel, waarop de auteur op 6 oktober 1975 promoveerde aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Het geschrift is in de pers niet onopgemerkt gebleven; rond de promotiedatum maakten zelfs verschillende dagbladen min of meer uitvoerig melding van de publikatie. De teneur van sommige berichten deed mij veronderstellen dat in dit boek wel eens uit de doeken zou worden gedaan, dat de jaarverslaggeving van ondernemingen beneden een aanvaardbaar peil ligt. Opstellers van jaarrekeningen en controlerende accountants werden in de bedoelde berichten namelijk afgeschilderd als lieden die de lezer van de jaarrekening willen misleiden. Na lezing van het boek bekwam mij echter het gevoel dat beschouwingen als de onderhavige de ontwikkeling van de informatieve functie van de jaarrekening eerder belemmeren dan bevorderen. Alvorens dit gevoel nader toe te lichten, geef ik eerst een overzicht van de inhoud van het boek.

De schrijver heeft zich ten doel gesteld het fungeren van de jaarrekening als informatiedrager voor de besluitvorming van de gebruikers te behandelen. Het boek telt acht hoofdstukken. In de eerste vijf hoofdstukken wordt de problematiek van samenstelling en interpretatie van de jaarrekening in het algemeen beschreven. In de laatste drie hoofdstukken wordt het verschijnsel „inkoop van eigen aandelen” aan de orde gesteld.

situatie waarin de gezinnen uit de lagere inkomensgroepen verkeren, d.w.z. om het aangeven van hoeveel inkomen gezinnen met kinderen te kort kunnen komen ten opzichte van de z.g. „minimumbehoefte”-inkomens. Daarnaast deed ik een poging aan te geven hoe de financiële situatie van gezinnen verbeterd zou kunnen worden door middel van aanvullende kindersubsidie (a.k.s.).

Ik ben het met de heer Bakker eens dat het door mij geschetste systeem, behalve het bezwaar van de totale inkomensnivellering tussen gezinnen met eenzelfde aantal kinderen van een bepaalde leeftijdssamenstelling beneden bepaalde inkomensgrenzen, ook het bezwaar zou hebben van afnemende bereidheid tot leveren van extra inspanningen voor het

De band tussen het eerste en het tweede deel van het boek bestaat hieruit dat met een concreet voorbeeld bepaalde stellingen kunnen worden gedemonstreerd.

In het *eerste* hoofdstuk wordt de jaarrekening „als exponent van het bedrijfsadministratiestelsel” beschouwd. De schrijver geeft in dit hoofdstuk weer dat er verschillende theorieën voor bedrijfsadministratie bestaan en dat de methodologische ondergrond van deze theorieën veelal zwak is. Tevens worden opmerkingen gemaakt over de communicatiefunctie van de jaarrekening, waarbij de omstandigheid dat de samenstellers en gebruikers van jaarrekeningen „ook maar mensen” zijn aanleiding geeft tot beschouwingen van psychologische aard. De jaarrekening wordt door Weima uiteindelijk omschreven als een symbolisch model, aangezien de jaarrekening met behulp van symbolen (getallen) de werkelijke toestand en het werkelijk gebeuren afbeeldt. Het is evident dat het huidige karakter van de jaarrekening met zich brengt dat niet alle aspecten van toestand en gebeuren in de jaarrekening zijn opgenomen. De schrijver levert kritiek op de samenstellers van jaarrekeningen, omdat zij hun keuze van afbeeldingsmethoden niet expliciteren. In dit eerste hoofdstuk besteedt de auteur ook aandacht aan de juridische factoren die van invloed zijn op de samenstelling van de jaarrekening, zoals de Wet op de Jaarrekening en de EG-richtlijnen. Zijn bespreking is nogal kritisch van aard. Met enkele woorden

verkrijgen van additioneel inkomen. In mijn artikel gaf ik reeds aan dat het bezwaar van de nivellering ondervangen zou kunnen worden door ten behoeve van de berekening van de hoogte van de a.k.s. de „minimumbehoefte”-lijn in plaats van horizontaal (dus onafhankelijk van het inkomen), onder een kleine hoek met de abscis te laten lopen (d.w.z. het „minimumbehoefte”-inkomen is hoger naarmate het bruto-inkomen hoger is). Hiermede zou waarschijnlijk ook het andere hier genoemde bezwaar ondervangen worden. Een stijging van het bruto-inkomen leidt dan nl. niet tot een evenredige daling van de a.k.s.

Overigens vind ik het plezierig dat er kennelijk ook andere dan de door mij geschetste maatregelen denkbaar zijn

bespreekt Weima ook de attest-functie van de accountant, waarbij enkele voor mij niet begrijpelijke vaagheden over de toetsingsprocedure aan de orde worden gesteld.

Het *tweede* hoofdstuk handelt over meettheoretische aspecten van de jaarrekening. Op zich zelf is dit een aardige beschouwing over regels waaraan men zich zou kunnen houden bij het meten in de jaarrekening. Vooral de regel dat de maateenheid constant moet zijn, zou een interessante beschouwing over koopkrachtcorrecties kunnen opleveren. Weima richt zijn beschouwing echter meer op fouten die men maakt bij het meten en de consequenties hiervan voor de interpretatie van de jaarrekening door de gebruiker.

Het *derde* hoofdstuk geeft een overzicht van enkele oorzaken en voorbeelden van gebreken bij de samenstelling en interpretatie van de jaarrekening. Een gebrek is volgens de auteur een factor die ertoe leidt dat de gebruiker tot een onvolledige of onjuiste interpretatie van gegevens komt. In dit kader wordt met name aandacht geschonken aan de keuzevrijheid die de samensteller van de jaarrekening heeft. Deze keuzevrijheid betreft de vrijheid om te kiezen uit alternatieve grondslagen voor waardering. Door die keuzevrijheid kan de samensteller van de jaarrekening manipuleren, dat wil zeggen zijn keuzevrijheid uitbuiten om een te gunstig of te ongunstig beeld van vermogen en resultaat te geven. Weima geeft ook nog enkele maatregelen die genomen zouden kunnen worden om de kans op interpretatiefouten bij de gebruiker van de jaarrekening te verkleinen. De praktische toepasbaarheid van deze maatregelen kan echter in twijfel worden getrokken.

Het *vierde* hoofdstuk bevat opmerkingen over de informatietheorie. Tevens komt een aantal criteria voor indelingsmogelijkheden in de jaarrekening aan de orde, waarbij ook het vraagstuk van de rechtvaardiging van samenvoeging van

om de nijpende financiële positie van de gezinnen met kinderen in de laagste inkomensgroep te verbeteren.

Ik ben het niet geheel met Bakker eens dat er slechts één maatstaf is voor de draagkracht van een gezin, het gezinsinkomen. Men zou namelijk tevens rekening dienen te houden met het feit of het gezinsinkomen door één of twee personen wordt verdiend. Wordt het door één partner verdiend, dan is de andere beschikbaar voor huishoudelijke arbeid, die immers een economische waarde heeft. De draagkracht van zo'n gezin is dus hoger dan van een gezin waarin hetzelfde gezinsinkomen door twee personen wordt verdiend:

Wijna E. Bernelot Moens

posten niet wordt vergeten. Het grootste gedeelte van dit hoofdstuk is ingeruimd voor kritiek op enkele auteurs, die de informatietheorie toepassen op de jaarrekening.

In het vijfde hoofdstuk worden de gebruikers van de jaarrekening ten tonele gevoerd. Bij de beschrijving van de beslissingsprocessen van de gebruikers hanteert Weima de gedragsbenadering. Hij richt zich hierbij op de beïnvloeding van de gebruiker door de verstrekker van gegevens. Hierbij komt tevens aan de orde dat het beslissingsproces van individuen onder meer wordt gekenmerkt door het vermijden van onzekerheid en vereenvoudiging van het beslissingsproces, terwijl ook functionele fixatie (de individu kent slechts één betekenis toe aan een term of object) optreedt. Diverse literatuurstudies betreffende de invloed van administratiemethoden op de besluitvorming worden aangestipt.

Het zesde hoofdstuk bevat een beschrijving van het verschijnsel „inkoop eigen aandelen”, waarbij uitgebreid aandacht wordt gegeven aan de motieven tot inkoop. De mogelijke methoden van administratieve verwerking van de inkoop worden vrijwel uitputtend behandeld, voor zover althans de inkoop in contanten geschiedt. De factoren die invloed hebben op de keuze van de verwerkingsmethode worden mede aan de hand van literatuur besproken.

Het zevende hoofdstuk zou een essentieel onderdeel van het boek moeten zijn. Hierin worden namelijk de consequenties van de gekozen verwerkingsmethode van de inkoop van eigen aandelen voor de besluitvorming der gebruikers voor het voetlicht gebracht. Weima heeft dit probleem echter gesimplificeerd door als gebruiker van de jaarrekening uitsluitend de belegger te beschouwen en tevens te veronderstellen dat de preferentiefunctie van die belegger door enkele financiële ratio's wordt voorgesteld. Of en in hoeverre de door Weima gekozen ratio's inderdaad een rol spelen bij beslissingen van beleggers, blijft een open vraag. Het moge overigens duidelijk zijn dat de wijze van boeking van ingekochte aandelen (bijv. activering van de aandelen dan wel reductie van het aandelenkapitaal) invloed heeft op de balansratio's.

Het achtste en laatste hoofdstuk bevat een verslag van een empirisch onderzoek naar inkoop van eigen aandelen in het Nederlandse bedrijfsleven. De verschillende motieven tot inkoop komen aan de orde, alsmede de methode van administratieve verwerking. De auteur trekt uit zijn onderzoek onder meer de conclusie dat er een kortsluiting bestaat tussen de ondernemingsleiding en de bedrijfsadministratie met betrekking tot de financiële doelstelling en de verwerking in de bedrijfsadministratie van financiële transacties. Aan het slot van dit hoofdstuk is nog een aantal opmerkingen over de invloed van de gebruikers

Voor boeken op het gebied van economie, sociologie, recht, medicijnen en techniek:

**WETENSCHAPPELIJKE BOEKHANDEL
ROTTERDAM B.V.**

Waarin opgenomen:
De Wester Boekhandel
Stamboekhandel Rotterdam

Korte Hoogstraat 11-13, Rotterdam
Postbus 21333, tel. (010) 33 26 88

Vestiging in de Erasmus Universiteit, Complex Woudestein. Tel. (010) 14 55 11, toestel 31 15.

(I.M.)

van de jaarrekening op de samenstelling van de jaarrekening opgenomen.

Het boek beslaat bijna 400 bladzijden, de bovenstaande verkorte weergave van de inhoud kon daardoor niet tot uitdrukking brengen dat de schrijver zich veel moeite heeft getroost om meningen van verschillende auteurs zo duidelijk mogelijk weer te geven. Ook de presentatie van empirisch materiaal is zo overzichtelijk mogelijk geschied.

Als recensent staat men voor de opgave een zo objectief mogelijk oordeel over een geschrift te geven. Ik zal dan ook proberen mij los te maken van mijn motief dit boek ter hand te nemen. Dit motief was namelijk nieuwsgierigheid. Volgens sommige kranteberichten zou in dit boek onder meer de accountant worden bekritiseerd en als accountant was ik daarnaar dan ook zeer benieuwd. Dit laatste wil overigens niet zeggen dat accountants niet bekritiseerd zouden mogen of kunnen worden. Behoudens de gememoreerde vage opmerkingen over de attest-functie heb ik in het boek echter weinig over accountants aangetroffen. Ik zal mij daarom beperken tot de inhoud van het boek.

Mijn eerste indruk na lezing van het boekwerk is, dat Weima zijn doelstelling niet heeft kunnen realiseren. Wellicht was deze ook te pretentius, want het is nogal wat om de functie van de jaarrekening als informatiedrager voor de besluitvorming van de gebruikers te behandelen. De schrijver is er niet aan toegekomen andere gebruikers dan de belegger in zijn studie te betrekken en dat zou juist een belangwekkende bijdrage zijn geweest in de discussies rond de jaarrekening. Bovendien kan worden betwijfeld of „inkoop van eigen aandelen” een gelukkige keuze is geweest om hieraan de algemene problematiek van de jaarrekening te toetsen. Hoewel de schrijver weliswaar in eerste instantie voor ogen stond alleen de inkoop van eigen aandelen te behandelen en pas in een later stadium van zijn studie zijn onderwerp is verbreed, wordt het verschijnsel in het boek nu immers toch gepresenteerd als een illustratie van de algemene problematiek. Gezien het niveau van de beschrijving van het verschijnsel van inkoop van eigen aandelen, zou een goede

monografie het resultaat zijn geweest, indien Weima zich uitsluitend tot het verschijnsel zelf had beperkt. Het zesde hoofdstuk van het boek, dat grotendeels neutraal is geschreven, geeft een aardig inzicht in het financiële verschijnsel van de inkoop van eigen aandelen. De schrijver zou in een volgend hoofdstuk aandacht hebben kunnen schenken aan inkoop van eigen aandelen anders dan in contanten. Zijn empirisch onderzoek zou hij in dier voege hebben kunnen uitbreiden. Een nuttige studie voor het leerstuk der financiering zou de Nederlandse bedrijfseconomie hebben verrijkt. Zoals reeds opgemerkt, heeft Weima zich beperkt tot inkoop in contanten, zodat het huidige zesde en achtste hoofdstuk van zijn studie een fragmentarische monografie zijn geworden.

Nu de auteur zijn studie echter bovendien presenteert als een boek over de jaarrekening en het verschijnsel „inkoop van eigen aandelen” slechts ter illustratie gebruikt, acht ik mij gerechtigd het boek ook als zodanig te beoordelen. Dit oordeel leidt bij mij helaas tot een onvoldoende. De eerste vijf hoofdstukken van zijn boek zijn doorspekt van kritische opmerkingen, doch wegen ter opheffing van de kritiek geeft de auteur nauwelijks aan. Weima meent dat de bedrijfsadministratie qua methodologische ondergrond is achtergebleven bij de bedrijfseconomie. Dit moge waar zijn, doch de schrijver is er niet in geslaagd wél een basis van een dergelijke methodologische ondergrond te verschaffen. De opmerkingen met betrekking tot het meten in de jaarrekening acht ik weliswaar behartenswaardig, doch velen vóór Weima hebben een en ander reeds beweerd. Het ontbreken van de methodologische ondergrond werkt keuzevrijheid van de administrateur in de hand. Het is echter geen revolutionaire opmerking dat er meer dan één systeem van waardering en resultatenbepaling voor de jaarrekening bestaat, zodat de samensteller van de jaarrekening wel genooddaakt is te kiezen. Als ik het goed begrepen heb, geeft Weima op blz. 74 en 75 een aantal adviezen aan de samensteller van de jaarrekening. Deze adviezen lijken mij zeer steriel, indien niet eerst is getracht de gewenste inhoud van de jaarrekening te

formuleren. Weima heeft slechts in algemene zin over de jaarrekening gesproken, over de concrete inhoud zwijgt hij. De opmerkingen over de informatietheorie zijn voor het onderwerp van het boek nauwelijks relevant en de gedragsbenadering bij het besluitvormingsproces van de gebruikers komt niet uit de verf. Kort samengevat is mijn oordeel over de eerste vijf hoofdstukken dat de auteur niet erin geslaagd is een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de functie van de jaarrekening als document van informatie ter voorbereiding van beslissingen door gebruikers.

Over de drie laatste hoofdstukken wil ik kort zijn. Behalve de in het bovenstaande reeds terloops vermelde waarde als fragmentarische monografie, acht ik het verschijnsel van „inkoop van eigen aandelen” voor de jaarrekening van relatief ondergeschikt belang. Door van het verschijnsel gebruik te maken voor de illustratie van zijn stellingen, valt de auteur nog goed door de mand ook. Hij demonstreert dat hij de huidige problematiek van de jaarrekening niet onderkent. Door vrijwel uitsluitend met de belegger als gebruiker van de jaarrekening te werken, ontloopt de auteur andere groepen die de jaarrekening als informatiebron voor hun beslissingsvoorbereiding hanteren. De inhoud van de traditionele jaarrekening is hierop minder afgestemd en hier had de auteur een dankbaar probleemveld gehad. Overigens is de belegger erg geïnteresseerd in de groeivoet van de winst per aandeel. Weima noemt als één van de ratio's, die van belang zijn voor de preferentiefunctie van de belegger, de winst per aandeel. De koers/winstverhouding, waarin wellicht de verwachtingen ten aanzien van de groei van de winst zijn verdisconteerd, noemt de auteur niet. Met de conclusies van de auteur, onder meer in de vorm van

gevoeligheidstabellen (tabellen die de gevoeligheid van ratio's voor bepaalde comptabele verwerkingen aangeven), moet men dan ook voorzichtig zijn.

Een enkele opmerking wil ik nog maken over het empirische onderzoek naar inkoop van eigen aandelen. De boekingsmethoden die men hanteert blijken niet zo veel uiteen te lopen. Indien het niet in het voornemen ligt de ingekochte eigen aandelen in te trekken, blijkt 75% van de onderzochte ondernemingen de aandelen te activeren op de balans. In de meerderheid van de gevallen vindt waardering tegen aanschafwaarde plaats. Van de 76 (!) door Weima bedachte boekingsmethoden wordt een groot aantal in het geheel niet toegepast.

Aan het slot gekomen van deze recensie, is het tijd geworden mijn in de aanvang genoemde gevoel nader toe te lichten. Ik acht de inhoud van de jaarrekening verre van volmaakt, hetgeen zeker geldt in het kader van de functie als informatiebron bij de besluitvorming van diverse groepen gebruikers. Een realisering van het door Weima gestelde doel had in belangrijke mate kunnen bijdragen tot verbeteringen. De behandeling van de jaarrekening als informatiebron voor de besluitvorming in dit boek, omvat echter weinig opbouwends. De samensteller van de jaarrekening ziet zich geconfronteerd met kritiek op zijn methoden. De kritiek is echter vaag en dikwijls onvoldoende beargumenteerd. Het moet daardoor niet onmogelijk worden geacht dat bij de samenstellers van jaarrekeningen door dit boek een aversie ontstaat tegen studies die zich met de jaarrekening bezighouden. Dit zou een betreurenswaardig gevolg zijn van deze pennevrucht van een te ambitieuze auteur.

A. J. Bindenga

Dr. A. A. Wentink: Sociale planning in de verzorgingsstaat; mogelijkheden en beperkingen. Vuga-boekerij, 's-Gravenhage, 1976, 207 blz., f. 39.

In deze dissertatie tracht de auteur vanuit „sociologische bijdragen aan de planningsdiscussie meer greep te krijgen op de mogelijkheden en beperkingen van democratische sociale planning in de verzorgingsstaat”; in de verwachting dat vandaar wellicht „aanzetten worden gevonden om tot een plannings-theorie te komen die in de praxis van de beleidsvorming gestuurde sociale verandering mogelijk maakt” (blz. 7).

In deel I gaat de schrijver nader in op de actualiteit en de achtergronden van zogenoemde sociale planning. Terecht wordt in dat kader een grote spraak- en begripsverwarring geconstateerd ten aanzien van sociale planning: wat maakt planning nu eigenlijk sociaal? Diverse opvattingen passeren daarbij de revue zonder dat de schrijver zelf een uitgesproken standpunt inneemt. Dui-

delijk wordt wel dat hij aansluiting zoekt bij de idee van de verzorgingsstaat, die behelst dat de overheid steeds meer garant staat voor sociale grondrechten van het individu inzake werkgelegenheid, sociale zekerheid, inkomen, onderwijs, welzijn e.d. Die toenemende overheidsbemoediging, weerspiegeld door het groeitempo van de overheidsinkomsten en -uitgaven, heeft geleid tot planmatig ingrijpen. Een en ander wordt behandeld aan de hand van auteurs als Von Mises, Keynes, Shonfield, Myrdal, Ronge, Tinbergen én aan de hand van praktische ervaringen met de „economie concertée”, indicatieve programmering e.d. De bescheiden „sociologische” bijdrage aan de planningsdiscussie wordt gereleveerd aan de hand van auteurs als Popper, Mannheim, Lindblom, Dror, Etzioni, Friedmann, Faludi e.a.

In deel II wordt vervolgens een paradigma van sociale planning gepresenteerd. Het gaat de auteur daarbij uitdrukkelijk om „de kodifikatie van bestaande inzichten en niet om de schepping van geheel nieuwe opvattingen met betrekking tot planning” (blz. 86). Met name aan de hand van eerdergenoemde auteurs wordt de bekende discussie tussen holisten („utopian social engineering”) en incrementalisten („piecemeal social engineering”) breed uitgemeten. Tot besluit wordt het betoog afgerond met een beschouwing over de gevaren van technocratisering en de behoefte aan participatie in besluitvoorbereidingsprocessen.

Wentink geeft blijk de relevante literatuur goed te hebben gelezen. Tot een eigen, laat staan nieuwe d.w.z. sociologiserende bijdrage leidt dit alles, getuige de ambivalente pretentie (blz. 7 en blz. 86), niet. Het betoog blijft steken in verwijzingen naar het sociale-controlebegrip en de weergave van grondslagen-discussies. Alhoewel kwalitatief beter dan de studie van Van Houten (*Toekomstplanning*, Boom, 1974) lijdt het aan hetzelfde euvel van verbalisme. Vooral in het tweede deel verliest de lezer elke grond onder de voeten. Als zodanig verzandt deze studie dan ook in „hoovercraft-sociologie”: comfortabele bespiegelingen over planning zonder dat daarbij op een of andere wijze empirische vraagstukken betrokken worden.

H. J. van de Braak

CBS: Statistisch Zakboek 1975. Staatsuitgeverij, Den Haag, 1975, 349 blz., f. 11.

Bevat de belangrijkste statistische gegevens van Nederland over 1975 en over enkele jaren daaraan voorafgaande.

Belastingvlucht. Kluwer BV, Deventer, 1975, 57 blz., f. 10.

Verslag van het lustrumcongres, dat door de Tilburgse Fiscalisten Vereniging, „de Smeetskring”, in samenwerking met het Fiscaal Instituut Tilburg, is gehouden op 29 november 1974. Deze publikatie bevat een uitwerking van de voordrachten en discussies tijdens het congres.

Ziekenfondswet. Editie Schuurman en Jordens nr. 95. Tjeenk Willink BV, derde druk, Zwolle, 379 blz., f. 25.

Door Mr. G. A. Sneep bewerkte tekst van de wet van 15 oktober 1964, *Sib.* 392, houdende regelen met betrekking tot de geneeskundige verzorging door middel van ziekenfondsverzekering, zoals laatstelijk gewijzigd bij de wet van 19 december 1973, *Sib.* 646, met aantekeningen, ontleend aan de officiële kamerstukken.